БЮЛЕТЕНЬ

avangardo
авангарду

ХАРКІВ РІК 1928

авангард

ЦЕ ДОКТРИНА ПОСТУПУ,
А НЕ ОРГАНІЗАЦІЯ

КОНСТРУКТИВНИЙ ДИНАМІЗМ

(СПІРАЛІЗМ)
ЦЕ МИСТЕЦЬКА ТЕЧІЯ В СУСПІЛЬСТВІ,
А НЕ АДМІНІСТРАТИВНА ОДИНИЦЯ

ЦИМИ ЛОЗУНГАМИ ОКРЕСЛЮЄМО МИ СОБІ ЖИТТЬОВЕ ПОВОДЖЕННЯ І ТАКТИКУ

в авангард

НЕ МОЖНА НІ ВСТУПАТИ, НІ ПОДАТИ ЗАЯВУ ПРО ВИХІД З НЬОГО, — ДО НАС МОЖНА ЛИШЕ

ПРИЄДНУВАТИСЯ,

АБО ОДІЙТИ В БІК, ЧИ ВІДСТАТИ

Бібліографічний опис та шифри для бібліотечних каталогів на цю книгу вміщено в „Літописі Українського Друку“ та „Картковому репертуарі“ Української Книжкової Палати.

Проклямація авангарду

Всім будівничим українського, жовтневого мистецтва, керовникам і учасникам революційних індустріяльних та соціяльних рухів, чутливим партійцям і всім громадянам Радянської України, в кого не загубився ще смак до поступу, хто прагне перебудувати злиденне й розтерзане життя нашої планети на засадах комунізму! Всім нашим спільникам і однодумцям з-за меж України!

Ми звертаємось у справі одної з визначних галузей нашого життя й будівництва — в справі культури.

Для того, щоб піти вперед, треба одштовхнутись од глухої стінки досягнутих канонів і каноників, які особливо розмножують наші громадсько-політичні мистецькі організації.

І коли від того штовхана летітимуть коряківські, зеровські чи пільнячкуваті боженята — ми будемо реготатись їм в лице, і скажемо: це потрібно для пролетарського мистецького поступу, бо ми знаємо, що в літературі, в мистецтві туптати на місці — це значить іти назад, гальмувати розвиток художніх форм, грати на руку психологічному консерватизмові, якого в „хахлів" більше, ніж деинде. Стояння на місці в українській пожовтневій культурі останнього часу, а то й частенькі простування назад до змертвілих форм (молодняки, тичини, футурйози — до неокласичного трухла, опери — лапіцьких) — це все починає смердіти трупним смородом. Ми не хочемо, щоб молода класа, захопивши господарчі й виробничі дібра, почала задихатись у міязмах деякої частини нашої надбудови, розпареної склокою, паразитизмом і ницим політиканством. В цій атмосфері ми покликані зробити вітер творчого польоту, почати вентиляцію пропелерами мистецької суспільної активности, оздоровити її волінням творчих шукань. Ми мусимо штовхнути чиновників мистецтва, які бажають тільки мертвого спокою в українській пролетарській культурі, бо тоді, паразитуючи на розкладі, вони покажуть вищий тип паразитів на паразитах. Ми мусимо одштовхнутись од такої перспективи існування пролеткультури на Україні.

Почнімо з літератури, як найбільш приступної і активної галузи мистецтва, що одним краєм своїм інтегрально переходить у публіцистику, філософію й науку, а другим зливається з музикою,— такий широкий діяпазон. Цей діяпазон ми не станемо штучно поділяти на прозу й поезію, бо вони злиті в одне словесне мистецтво. Проте, для житецької зручности ми не відкидаємо старої термінології. І тому кажемо: поезія й проза нашого динамічного й здвигового часу повинна пересунути центри ваги мовного матеріялу і скинути всі обмеження традиційного поетичного словника та тематики. Всі слова прекрасні на своєму конструктивно-виправданому місці — од наукових термінів до низинної ще незайманої простонародньої говірки та її діялектів. Динамічність ритму, різноманітне та визвольне шукання складні його — і геть засохлих українізаторів, академиків і правописців, що хочуть заморозити живе слово! Але ми протягаємо руку тим творцям українського лексикону, що, накладаючи штабелі слів, не роблять з них мумій*.

Бийтесь академиків, правописників і українізаторів: вони засушать, змертвлять живе слово. Вони вже виправляють мовні шукання не тільки мільйонів українських трудящих, але й передових посланців їхніх — поетів, белетристів і журналістів, що прагнуть відобразити душу тієї маси так, як це їй сьогодні потрібно. Не слухайте їх і пишіть так, як вам підказує чуття й спогад матірньої говірки.

* В першому проєкті прокламації були після цього місця ще такі **нижчеподані слова**, але їх скоротили для гармонії частин, однак вони цікаві остільки, що їх варт нагадати:

„Бийтесь академиків, правописників і українізаторів, вони засушать, змертвлять живе слово. Вони вже виправляють мовні шукання не тільки мільйонів українських трудящих, але й передових посланців маси — поетів, белетристів і журналістів, що прагнуть відобразити душу тієї маси так, як це їй сьогодні потрібно. Не слухайте їх і пишіть так, як вам підказує чуття й спогад матірньої говірки. Бо Сулима, Курило й Ганцов, києво-харківська каста українізаторів, редактори мови п и с ь м е н н и к і в по наших видавництвах і навіть друкарнях (!) та, нарешті, правописний словник Академії,— це явища страшні для мови й її творців — трудового населення. Тільки обезуредивши їх необов'язковістю та приборкавши їх певною зневагою, можна ними користуватись, ведучи далі поступ творення понять: образів та мовних зворотів.

Перераховані вище явища знаменують собою не так стабілізацію, як безоглядний уход від творящого живого мовного джерела народу на суху рівнину спецівської тарабарщини та схоластичних речений порядку церковно-слов'янщини, чи катаревуса".

БЮЛЕТЕНЬ АВАНГАРДУ

„Непоетичний“ матеріял є матеріял сучасної поезії. **Увесь** напрямок мистецтва, в зв'язку з розвитком індустріялізованого побуту, в зв'язку з омашиненням світу, іде в бік приєднання до мистецтва таких запасів художнього матеріялу, які колись вважали за недостойні для муз. Зокрема в літературі, а особливо в поезії, здавалось непорушні були канони рафінованого слова й обмежености тем певним колом емоцій — природа, любов, бог, патріотизм, королівсько-буржуазний чи салоновий побут і ще дещо обов'язково у висловах запізненого від сучасности лексикону.

І от перемога індустрії в психіці найчутливіших поетів, зростання пролетаріяту, як нової движної сили поступу, певна зміна суспільної психіки й темпу сприйняття світу після омашинення побуту,— всі ці причини, базуючись на економіці, викликали появу нових смаків і нових співів. Поезія збагатилась на прозаїзми Уітмена, екстравагантність Рембо, науковість Рене Гіля, на складні ритми футуризму й абеїстів, темпи експресіонізму, логічність і навіть утилітарність конструктивізму й т. д., й т. ин. Поезія, як і слід було чекати, продовжувала розвиватись у бік розвитку життя. І, нарешті, всі ці досягнення прагне з'єднати пролетпоезія, вдихнувши свій ясний дух.

Життя йде, як відомо, в бік конструктивно-машинового оформлення природи. Туди лежить і шлях поезії. Сьогодні добра телеграма дужче вражає сухістю і сконденсованістю, ніж ліричне скиглення, особливо, коли воно не добре припасовано до твору й теми, що якраз найчастіше й трапляється, бо трудніш якомусь пільняковцеві чи насосюреному хуторянину дати твердий кістяк послідовної будови, і зовсім легко, відбігши в бік, хлипнути, ахнути, гейнути й припустити соків серця чи чогось иншого замість міци розуму. По-нашому, патетична відозва, вжита в поезії на місці, більше палає для емоції, ніж накопичення найвеличніших і найоригінальніших образів. Але сьогоднішня поезія прийшла до таких тверджень у наслідок нового побуту й піднесення нових сил, а особливо через індустріялізацію життя. Нові мистецькі форми, викликані індустріялізацією життя, і собі як надбудова, назад впливаючи на базу, цеб-то на психіку, побут, економіку, роздуватимуть цей темп індустріялізації, бо котитимуться зв'язані взаємними впливами. Похід індустріялізації буде подібний до руху лавини. Перемога її близька й неминуча. Ті ж, хто свідомо бачить і хоче перемоги тієї індустріялізації життя, повинні підготовляти для неї психологічний ґрунт у масах.

Як завдання доби індустріялізму, ставимо перед собою виявлення конструктивного й індустріяльного образу. Заглибленість змісту є основа життьової динаміки всякого мистецького твору. Людство не створить емоціяльно-великих інтелектів, коли воно не дасть у мистецтві великого знання й досвіду, коли воно уникатиме великих проблем допитливого людського генія. Конструктивна синтеза всіх форм словесного й літературного вияву од крамничного рахунку, газети й радіограми — до любовного стансу і філософського мережива — це все велика поезія нашого часу. Документ, матеріяльний досвід поруч з вибухами фантазії в дзвінких образах, поруч мудрого та логічного плетива життьових факторів у пригодницькі сюжети — ось два крила, якими летітиме вкупі з технічним та соціяльним поступом наша поезія й проза. Прагнення подавати реальний історичний документ хай найдрібнішого порядку поруч з великим синтетичним началом малювання типів.

Конструктивне оформлення динамічного життя й психологічні вороги поступу. Питання напрямку художніх форм треба ясно поставити вже й сьогодні перед найширшими колами радянського суспільства через те, що наші критики й літератики спекулюють на літературі, зовсім не турбуючись про шляхи художнього поступу, про розвиток мистецьких форм, яких вони, не тільки нових, але й старих, не знають і не живуть ними, словом, не турбуються про придбання художнього капіталу.

Оформлення психіки людини через мистецтво є не менш важливий момент у загальному плані оформлення мистецтвами всього життя, як і оформлення архітектором нових жител, зв'язаних з потребами нашої доби, як і оформлення скульптором-інженером і педагогом речей хатнього побуту й т. ин.

Ми повинні конструктивно оформити життя, бо в цих формах краще тектиме його динаміка. Коли динаміка футуристів хаотична, то наша повинна бути інженерсько-логічна й доцільна. Конструктивний динамізм (спіралізм) не тільки оформлює життя — він є само життя.

Так само, як пролетарська революція керується закономірним розвитком історії, а не є бунт, як кричать наші пільнячки, так і мистецтво наше не може бути хаотичною кашею імпресивности, а мусить носити в собі ознаки будівничого зачатку з погляду людського розуму. Несучи в собі дух пролетарської революції, ми відкидаємо розтріпаність, непідпорядкованість, а головне відсутність

логічного зв'язку поміж художніми формами й сучасною дорогою розвитку світу, яку (відсутність зв'язку) і несуть із собою не криючись, неокласики й инші назадники. Розумна й обчислена тенденція машинізованого світу — ось вимога від сучасної поезії, народженої зростанням пролетаріяту й загартованої Жовтневою перемогою.

Динамічне начало життя має втілювати й наша пролетарська поезія як змістом, так і формою. Через нашу поезію ми маємо організувати психіку людства так, щоб воно, володіючи машинами, почувало й дивилось „на світ, як на покірну глину для ліпки чим-раз досконаліших життьових форм".

Ми натискаємо не тільки на потребу революційної форми, цеб-то до такої, як було казано, що виховує психіку людини в бік того динамізму, що веде людство до вищих істот, а світ до перебудови його в основі цілевого начала,—ми натискаємо й на зміст революційний, який єдиний цілком укладається в такі форми і є з ними в найвищому гармонійному сполученні.

Коли формалісти й инші назадники хочуть зупинити закономірний і динамічний рух історії, то вони в мистецтві роблять одрізок із певної епохи й консервують його на місці,—а життя протягнулося довгою килиминою повз них. Чи можливо й природно це? Ні! Бо і життя, і мистецькі форми суть процеси безперервні й неподільні. Можна тільки підчас руху такої килимини спішити по ній назад, і тоді буде відносне стояння на одному місці. Наші неокласики й романтики якраз це й роблять. Вони впадають в ідеалістичну єресь, не бачачи процесу свого руху назад, а думають, що стоять на роздільних, незалежних од суцільного поступу клаптях, хоч і галасують иноді противне. Розчленити життя в теорії на статичні уривки, відкидаючи динаміку розвитку форм, — це ж чистісінький ідеалізм. А ця спроба неокласики й неоромантики увільнити мистецтво від сучасности, фіксуючи свій погляд на минулому, заховатись у „греко-римському",—це і є спроба розчленити динамічний потік життя, виділитись од нього, цеб-то і є той ідеалізм, в якому росте й „мужицький корінь" їхньої творчости й „революція-бунт, хуртовина" й т. ин., а не марксистський закономірний розвиток історії та послідовна зміна форм, відповідних кожній добі.

Основні тези пролетарського конструктивного динамізму. Отже, пролетарський конструктивний динамізм-спіралізм висуває такі основні точки в творенні сьогоднішніх і прийдешніх на довший час художніх форм:

1. У наслідок вселюдської індустріяльної епохи має встановитись домінантний вселюдський індустріяльний напрям літератури — поезії і взагалі мистецтв із додатком національних зафарблень.

2. Безперервна сучасність, цеб-то виправдання твердження, що кожна епоха має своє тільки відповідне їй мистецтво, яке вичерпується в цій добі.

3. Не тільки пізнання світу через мистецтво поруч із наукою, а й оформлення того світу мистецтвом поруч із науковими засобами.

4. Допомагати зміні психіки людства в зв'язку з індустріялізацією життя, як світлій і радісній неминучості поступу вселюдства.

5. Зміна лексикону і синтакси в зв'язку зі зміною побуту й психіки.

Всі вищенаведені моменти творчости як у формах, так і в ідеях складають той напрям, що ми надаємо йому назви пролетарського конструктивного динамізму, або спіралізму. Наша творчість має доцільно й логічно оформлювати життя, сприймаючи його, як безперервний процес, що керується законами діялектичного матеріялізму. Тому відрив форми від змісту, а цих од соціяльно-економічної й біологічної бази, є неможлива фантазія, і по суті такого розриву ніколи не буває, а є тільки свідоме чи несвідоме замасковування своїх розходжень із головним домінантним (тепер пролетарським) потоком життя.

Динаміку (рух) у словесному мистецтві подається не тільки відповідними образами, ритмами, звуками, сюжетами, а головне ідеями, що рухають твір, а через твір і поступ людський.

Напруженість цих основних чинників твору і є динамізм. Образ піднятого для пострілу й застиглого в напруженні курка є не менш динамічний, ніж літ кулі звідти.

Таким чином динамічність сприймається тільки в нерозривному зв'язку з иншими чинниками вічно рухливого життя і твору. Закономірний і відповідний зв'язок усіх складових частин твору і всіх моментів життя — ось де криються движні сили мистецтва, і ось що ми звемо конструктивним динамізмом. В цьому є вже та логічна послідовність, цілевість, що має назву конструктивности. Через те й називаємо ми наш динамізм конструктивним.

Ми прагнемо охопити всю суть життя, бо мистецтво є чинник синтетичного пізнання світу на одміну від аналітичного пізнання світу наукою.

Ми вимагаємо від оповідання чи поезії конструктивности, того нічого зайвого: „Коли вказано на початку оповідання гвіздок в стіні, то в кінці на ньому мусить герой повіситись."

БЮЛЕТЕНЬ АВАНГАРДУ

Конструктивізм є доцільне використання деталів і більших частин та міцна логічна ув'язка їх. Далі, пропорціональність складових частин — їх маси та обсягів художнього матеріялу з уміщеними в них ідеями. Далі, відповідність словесних матеріялів до завдання, або инакше, вживання формальних прийомів, які логічно виходять із змісту. Відповідність ритмів, образів (може бути й контрастовна відповідність).

Внутрішня рівновага між темою і виявом її, цебто лексика, образність, ритм і напруженість стилю, повинна відповідати глибині та розмахові чи обмежености тих ідей, які в цей комплекс фактури втілюються.

Звідси — ми проти розхристаної недоцільности у прийомах, неміцности сюжетної будови і всього того пільняко-хвильовистого мотлоху наших неоромантиків, що залляв був цілим потоком українську прозову творчість. Ми знаємо, що підпорядкування своїх асоціятивних центрів при писанні й виправці твору є запорукою міцно сконструйованого твору, що може жити не один день. Недодержання конструктивної художньої установки в творові, недисциплінована погоня за одним змістом, хоча б і найбойовішим для сьогоднішнього дня, робить з твору ту тимчасову нежиттєздатну потвору, що вмирає одразу ж, як тільки актуальність цих ідей хоч трохи спадає чи одступає на другий план, і нащадки, не маючи в таких творах художньої поживи й синтетичних образів та постатей, лише дивуватимуться на своїх пришелепуватих попередників, як вони могли говорити про таку риторичну й порожню балаканину, — і откидатимуть геть. Лише повнокровна художність і відповідне формальне втілення ідей, навіть чужих для даного суспільства, розворушує в той чи инший бік активність того суспільства. Через те саме ми виступаємо проти нединамічного, пасивного й назадницького копіювання життя методами рабського натуралізму, що тягнеться в хвості зі своїми кволими в такому випадку засобами за шматками реального життя, не конструюючи їх в гармонійну художню будову, що сама організувала б те життя.

Через вищезгадану будівничо - організаторську установку ми знаходимося в діяметральному антагонізмі з деструктивно-анархічними й застарілими в наш час витівками футуристів різних нових генерацій, висуваючи конструктивно-комуністичне начало творчости у всіх розгалуженнях мистецтва.

Всі ці наші положення однаково підходять як до прозаїчного крила організованої поетично мови, так і до її віршового крила.

Форма поезії неокласиків, тих назадників змісту, ідеологів міщанського бруду, поетичних жаб, що з задоволенням кумкають, сидячи в багні хуторянщини, і форма їхньої поезії цілком тому відповідна: замацнаний сонет, октава, що бруди ідеалізує, покірний ямб, а загалом одноманітний ритм і настрій, як одноманітна й повільна та назадницька т в а н ь, з якої неокласики кумкають.

Які ж форми поетичні відповідають нашій конструктивній і динамічній епосі, епосі електрики й хемії (пара йде на задній план, — газ на кону), які форми характерні для доби розвитку пролетаріяту, індустрії й інтернаціональних та всесвітніх маштабів, що укладалися б у химерний ритм, а не в одноманітну стукалку хуторянського млинця? Це — верлібр. Верлібр у найширших формах, що моністично все охоплює в собі, від патетично-конструктивної відозви Комінтерну до сучасного „залізного сонету" (індустріяльні сонети німців) або ліричного зідхання романсу.

Ця форма виключно европейської культури, що вже набрала інтернаціонального характеру, з неповним ще, але математично-закономірним усвідомленням її в теорії. Не той верлібр, несвідоме коріння якого можна найти за всіх часів у всіх народів, як кустарний виріб, а як свідома техніка поезії.

Ще д в і с л о в і про звуження термінологічне що до слова верлібр. Ми не ставимо грани між прозою та віршем у старому розумінні цих слів. Ритмічно проза переходить у вірш і навпаки, так що взагалі підлягає одному законові ритмічному, який ми виклали в теорії хвиляд. Словесні ритми всі законні, і всі мають право на життя, коли цього потребують конструктивні завдання художнього писання. Ми додержуємося ритмічного монізму що до художнього слова, визнаючи тільки відносне існування правого й лівого крила ритмів, з одного боку, чітких, за старою термінологією, метрів, навіть за метрономом, з точною величиною повторних хвиляд, а з другого боку, химерних ритмів з нахилом до хаотичного, як це в так званій прозі і з інтегрально різноманітними величинами хвиляд, які кружляють навколо якогось середньо-математичного витягнутого з цих величин. Але, ставлячи з одного боку, на правий край ідеальний метр, а на другий бік у ліве крило ідеальний хаотичний стрій, ми вважаємо, що всередині між цими двома берегами того самого ритмічного потоку, на місці стику т. з. прози й віршу, беручи старий вислів, у ритмічній голові цього потоку йдуть найскладніші формації ритмів. У цьому місці можлива найбільша

їх комбінаційна рухливість для людського приймання без різкого переходу, що міг би недоцільно вражати слух. Тут місце, де купчаться найхарактерніші ритми, що мають у нас назву верлібр. Значить, верлібр у тому центральному місці ритмічного потоку, де найлегша для поета, письменника комбінаційна зручність, де переплітаються тугіші до оранізації, цеб-то прозові ритми, з легкими що до тієї самої організації віршовими (напр., ямб) ритмами. Тут у найхарактернішому вузлі ритмічних впливів і міститься переважно той комплекс европейських верлібрових форм, хоч верлібр, повторюємо, є ввесь без ріжниці словесно-художній матеріял у найскрайніших його особливостях.

Найцікавіший верлібр для нас, для людей нашої доби, доби складних плетінь ритмічних, взятих людським сприйманням з самого життя, є центральний верлібр, бо він один у силі найлегше й найдужче не тільки вловити, але й емоціонально відтворити та організувати в свідомості людини всю складну ситуацію життєвих ритмів. Як відповідність, у тому верлібрі звучать і ритми сучасного міста, які проходять із такою велетенською різноманітністю, що в сприйманні сучасної людини, особливо в коротких одрізах часу, наприклад, дня, здаються анархічними, в той час, як вони міцно організовані побутовими факторами: години праці, електрика, театри, рух потягів і т. д.

Нищити гальмо українського поступу — усяку хуторянську мжичку та антимашинові настрої — є завдання нашого покоління. Охоплення й прагнення живитись досягненнями мистецтва всього світу — мудрого, виткого Сходу з чітким раціоналістично-індустріяльним Заходом. Планетарність, а не обмежена й рабська европеїзація. Розмах в історичному часові од культури кам'яних ножів, египетських конструкцій, ведійських поезій, чи грецьких горшечків — до фантастичних видінь доби електро-атомового вогню. А найперше — визволена од новоутворених штампів воля в конструктивному уживанні прийомів і матеріялу.

Другим мистецтвом, що має таку важливу ролю в добу нашого велетенського будівництва, є архітектура.

Архітектура нашої доби повинна виявляти собою начало логічної доцільности, використання залізобетонових та скляних матеріялів і виявлення ідеї опанування обсягу, без міщанського наліпного замазування очей дрібницями. Найкрасивіше те, що найдоцільніше, наприклад, динамомашина, листок пальми, елеватор, жива жіноча груди. Реальний матеріял кращий в архітектурі, як підмальовочка під нього. Прагнення польоту в свіже повітря до горішніх шарів атмосфери повинно поставити перед архітектурою чергову проблему переходу до легких металів.

Третім велетенським мистецтвом нашого часу, що виросло в звязку з ростом радіотехніки, є музика. Впливаючи через радіо на мільйони, вона повинна витягнути їх із звукової обмежености тональности. Велика стихія тембрального звучання стоїть ще мало розкритою звукальною країною перед слухом наших музик і слухачів.

Композитори, відкрийте її! Сповніть етер і повітря звуками, не менш різноманітними і прекрасними, ніж звуки неорганізованого музикою життя. Ускладніть ритми і напишіть та ударте в нові інструменти аж за межі джазу й терменвоксу!

Наше кіно хай прогонить хуторянщину глухих нечуїв і сліпих на машиновий світ естетів. Хай кіно дасть організованими шматочками живий омашинений побут радянської Америки—України, нехай виховає в масах потяг до психологічного омашинення світу. Фото, брат кіно, хай заткне провінціяльну вибагливість ахровських мрійників поезією факту.

Малярство хай конструктивно оформить і подасть в оправі немузейного життя фарбу й лінію, так само, як скульптура площину й обсяг. Логічна ув'язка форм і частин твору між собою і ув'язка цілого комплексу їх форми з реальним життям — ось завдання сучасного малярства й скульптури. Для нас доцільно і прекрасно видана книжка чи розмальована кімната не менш викінчений малярський твір, ніж скульптура доцільних черевиків шахтаря чи нопівського стільця в кабінеті наркома. Нарешті, театр, що мусить найти нові методи роботи в сполуці з радіо й кіно, инакше йому прийдеться залишитись кустарним анахронізмом в добу машинового мистецького темпу й розмноженого вияву инших мистецтв для мас.

Як течія Авангарду пролетарської культури, ми не можемо замкнутись в межах одної національности. Передові ідеї мистецтва, відповідного добі індустріялізму, добі, якої ще не було в історії людства, повинні висунути й форми мистецтва, ще небувалі, і тільки вони єдині будуть відповідні призначенню, бо кожна епоха має свої мистецькі форми, що вичерпуються в тій епосі. Ми зараз живемо при організації цілком відмінної епохи від усіх попередніх, тому й мистецтво наше не може не бути відмінним від усього попереднього, навіть визнано геніяльного.

І наше сконцентроване прагнення відкрити ці нові форми повинно йти в ногу з братніми шукан-

нями всіх націй Радянського Союзу і революційних мистців Заходу й Сходу.

Тому наше завдання є не тільки охопити в коло ідей авангарду нацменівські мистецькі загони України, росіян, евреїв, поляків й инших, але й найти мову братньої співпраці з мистецьким авангардом Росії, Білоруси, Грузії, Вірменії, Татреспубліки й инших республік та народів, а також увійти в стосунки з лівими мистцями, в першу чергу Німеччини, Франції, Чехословаччини, Америки, Японії, Китаю, Туреччини й Індії, де вже є не тільки близькі нам шукання, але й невеличкі зв'язки. Для того ми маємо на меті утворити низку інтернаціональних збірників, як трибуни для Авангарду Мистецтв. Такі збірники не тільки будуть початком інтернаціонального братнього єднання, але й знаряддям ознайомлення передових загонів революційної й пролетарської творчости різних народів поміж собою, що прокладе шлях до утворення лівого Літературного Інтернаціоналу та Інтернаціоналу Мистецтв. Потреба в таких світових об'єднаннях уже назріла, тільки організована у планетарному маштабі боротьба за перемогу пролетарського мистецтва з відповідними добі формами над буржуазним може прискорити ту перемогу.

Разом з тим і в першу чергу Авангард Мистецтв повинен організувати бойовий і рухливий орган для боротьби за нові форми і відповідні їм ідеї пролетаріяту. Революційні ідеї вичерпуюче виявляються лише в революційних формах: форма — та ж ідеологія.

Нацменівські мистецтва повинні бути не другорядним відгомоном своїх корінних національних мистецьких витворів, а бути до них у такому приблизно відношенні, як бельгійська література французькою мовою відноситься до основної літератури французької. Тоді вони будуть навантажені всім своїм творчим виявом, який у них заклала природа. Бо, наприклад, російське мистецтво і література на Україні виростають з ґрунту відмінних економічних і психологічних умов, ніж це існує в Росії, і тому форми вияву їх повинні бути також відмінні, більш злиті з своїм рідним ґрунтом, де можуть бути инші бойові теми, инші впливи й можливі инші психологічні моменти розвязання національної проблеми, ближчі розумінню пригноблених народів.

Отже, спільним фронтом Авангарду Пролетмистецтва до світової перемоги інтернаціонального братерства трудящих над зоологічним розбратом, що криють у собі художні вияви буржуазних культур. Вперед! Авангард виривається вперед. Поспішайте за ним, не чекаючи болючих підстьобів економіки й історії. Спільними зусиллями, моральною підтримкою, масовим співчуттям створіть змогу авангардові не тільки іти вперед, але сами поривайтесь і прориваєтесь у передню лінію мистецьких загонів. Ах, як приємно бути в авангарді поступу! Як блискуче й радісно відчувати себе піонером нового життя, вдихаючи свіжі вітерки з високих кряжів організованого прийдешнього!

Валеріян Поліщук *Василь Ермілов*
Раїса Трояккер *Григорій Коляда*
Віктор Ярина *Петро Голота*
Сергій Тасін *Валентин Борисов*
Леонід Чернов *Олександер Левада*

ВАЛЕРІЯН ПОЛІЩУК: Про критику й держплан мистецтва

Найбільшим фактором косности є консервативність людської психіки, що, як відомо, за Леніним і Троцьким, є найбільш гальмуючим началом у житті що до зміни форм. І коли б людство не підстьобували соціяльно-економічні чинники та катаклізми, можливо, що воно б і досі камінним ножем ковиряло собі корінці на їжу.

Ця косність психіки через масового читача, глядача, слухача, що так неохоче одривається од насидженого батьками місця, через ринок і славу — найсильніше впливає на мистця-шукача, винахідника. Далі сам мистець, письменник, художник в такій обстановці тільки з небезпекою може вирушати у мандрівку відкрить. Так тяжко кидати збудоване гніздечко визнання та видавничо-гонорарного добробуту!.. Іти кудись? — можна не догодити, втеряти те, що маєш, заблудитись... І починає виробляти стандартно під себе, чи під когось із старших... Обважніла мисль і творчість рахує за краще триматись мертвої, кам'яної скелі класики. Назад до класики — стає лозунгом дозволеного й похвального епігонства.

Тут на допомогу такому станові виступає критика. Вона, учуявши, звідки пахне смаженим

починає скеровувати свої сірі думки в цей бік; три зайці б'є одним махом: не розсвариться з чиновниками од мистецтва, догодить відсталим міщанським шарам споживачів культури, яких, як відомо, велетенська більшість, і, нарешті, допоможе самім мистцям заспокоїтись од шукань і придбати, таким чином, їхні симпатії. Наші журнали сповнені сірої критичної твани, що її виділяють усякі якубські, шамраї, клочча і прочая, і прочая, їм же нема числа. В галузі театральної критики, малярства, музики — те саме. Смілива думка критики не сміє показатись на шпальтах сучасних мистецьких журналів чи преси. Навіть ті з марксистів-критиків, що мають досить авторитету і навіть розуму, в такій обстановці вважають за краще подипломатити, змовчати, не виказати своєї думки: і не догодиш „масам", і небезпечно хвалити чи гудити, і взагалі мистецтво та культура — річ зрадлива та ущіплива, складна, ще посковзнешся... і мовчать. А тон дає сірий плиткий критикунчик, боязкий до скрайніх виявів думки, що одинокі можуть вести боротьбу за форми й поступ їх.

Критика фіксує свою увагу на третьорядних проявах мистецького життя, боячись торкатись першорядного. Різні жюрі складаються з представників цієї сірости та чиновників од мистецтва, що ще більше гальмує поступ художніх форм. Навіть в архітектурі, що є для нашої доби одним з найбільш актуальних мистецтв і що найближче зв'язана безпосередньою економічною й цілевою залежністю від бази, як частина індустрії — і тут конструктивному началу архітектурних форм приходиться падати під ударами готично-барокових, чи псевдокласичних барахольних витворів. Згадані явища стають між свіжим, молодим, жовтневим мистецтвом і масою. Критик замість допомоги стає запоною між творцем і споживачем. Навіть коли прирівняти нас до Росії, то й тут ми в гіршому стані. Кожний російський журнал з числа в число, хай у викривленій формі, популяризує, дає критичні портрети діячів пожовтневого мистецтва. „Прожектор", „Красная нива", „Жизнь искусства", „Новый мир", „30 дней" і т. д., і т. д. служать провідниками й популяризаторами, хай малих, досягнень пожовтневої творчости в читацьку масу. На Україні ж глухий мур, повна мовчанка. І якась Полтава краще знає Жарова чи Бродського, ніж свого Шкурупія чи Падалку.

Наша солідна критика за краще вважає копатись у мотлохові Метлинських, ніж торкатись найболючіших проблем нашого сучасного мистецького життя. І не дивно, що в цій тяжкій атмосфері за перо критика, публіциста приходиться братись письменникові, поетові, переступаючи через біль і жала, що несе йому в нагороду за це більшість нашої журналістики й чиновництва. А це все дало в наслідок сірий, знівельований духовний стан наших журналів, виростило „Єпархіяльні відомості" та „Руських інвалідів" з деяких наших газет. Створило ціле проміжне прошарування мистецьких паразитів, що стоять між суспільством і партією, між пролетарем-споживачем і творцем мистецьких цінностей. Вони намагаються політиканськими ходами керувати мистецтвом, не люблячи, не знаючи його, не зацікавлені власним виростанням разом з ростом художніх цінностей і форм. Їм байдуже, якими шляхами йтиме поступ мистецтва, їм важно жиріти в гнилій твані застою мистецького, задержати постійно який вони намагаються за всю силу.

Треба дезинфекційних отрут на них, треба громового озону, щоб оздоровив атмосферу, треба таких людей, щоб не боялись іти вперед, спираючись на постанови партії. Дайте хоч розумних і нелінивих урядовців у галузь мистецтва.

Бо у нас нерідко справами мистецтва займаються люди без обрію, без перспектив і такту, — так наче мистецтво сиротою в радянського суспільства. Будування картинних галерій, утворення музеїв, будівництво архітектурних й індустріяльних закладів, відповідних нашій добі, плановка міст, керовництво розвитком музики, організація хорів і оркестр, кінотворчість і радіомовлення, театр і театральна політика, шляхи розвитку хореографічного мистецтва і стимулювання його, народні видовиська й карнавали, поліграфія, текстиль, меблі, обої й керамічне виробництво, нарешті, критика, малярство, література, проза, поезія — все це вимагає людей, знайомих з цим ділом, зацікавлених своїм ростом вкупі з мистецтвом, без чиновної боязкости шукань, людей, підпертих суспільним авторитетом і т. д. А хто у нас цим займається? Нерідко зовсім випадкові люди, редвідділи шкіртрестів та склосоди, робсельінспекція і Червоний Хрест. Мистецтво планують малозначні підсекції й округові відділи робмису та здебільша малограмотні цензори. Пора вже на ділянку культури послати відповідальних і високоавторитетних осіб. Бо у нас авторитети в мистецтво вмішуються лише тоді, коли справа якоїсь ділянки його закочується кудись під Донцова чи на судову лаву. Тоді наспіх тимчасово скликається нарада видатних, але малопоінформованих діячів і так сяк директивно розв'язується те чи инше питання. А де Держплан мистецтва і культури? Де відповідальний колектив його творення? Такого у нас немає! Треба збудувати **Наркомат Мистецтва і Культури**. Для України це особливо важно. Стосунки з культурами народів Союзу, взаємовідношення й розподіл культурних цінностей і матеріяльних засобів, нарешті, вихід на міжнародню арену, стосунки з мистецькими, революційними силами Заходу й Сходу, виростання зі стану епігонів багатших культур — усе це можливо лише тоді, коли українське радянське мистецтво і культура матимуть такий орган, що піклувався і відповідав би за розвиток того мистецтва й культури. Треба, щоб був штаб, де планувався б, хоч перспективно, поступ культури.

Будування матеріяльної бази для українського радянського мистецтва, розподіл відповідних для цього всесоюзних фондів, виставки, закордонні командировки, жюрі, будування мистецьких закладів, премії, стипендії і т. д., і т. ин. — все це

може тільки тоді планово переводитись в життя, коли буде на Україні Наркомат Мистецтва й Культури.

Чому передові буржуазні країни, врахувавши велике значіння мистецтва й культури, можуть мати відповідне міністерство мистецтва, а передова робітничо-селянська республіка цього не може мати? Може й повинна мати! Але поруч з такими чисто організаційними заходами на ближчий час треба дати змогу нашим мистцям і зараз вийти з-під сірого благоростворенія воздухов, щоб не стати на початку культурного застою. Ватажками мистецьких форм урядовці бути не можуть. Разом з тим компартія не може, щоб художні досліди й шукання були спинені. Цього по суті ніколи не може бути. Зате, коли провід художніх форм не візьме жовтнева фаланга, то її перехопить наш ворог. На технічному застоєві збирає капітал ворожа сила. Ніякі стандарти без поступу не можуть врятувати од краху. На стандартах провалився навіть Форд. Ми гадаємо, що сили революції допоможуть нам рушити вперед од нетривких стандартів нашого часу.

Треба в матеріял суспільного борошна кинути бродивний грибок мистецько-формальних та ідейних шукань нових форм, треба дозволити критику зліва та обстріл консервативних і чиновницьких у мистецтві фортець. Сила консервативного художнього чину, озброєна журналами, закладами і чиновним співчуттям,—треба допомогти збудуватись і силам поступу — хай виступлять за нове життя.

Для того, щоб піти вперед, треба одштовхнутись од глухої стінки досягнутих канонів і каноників, які особливо розмножують наші виробничі мистецькі організації.

ІВАН СЕНЧЕНКО: Два листи

Дорогий Валеріяне!

Звичайно, твого листа, як і слід було сподіватись, одержав. Із нього я довідався про безліч цікавих для мене новин, а найголовніше ще раз переконався, що Авангард не вмер, хоч трилітня консервація цього вашого діла мала б утворити для нього сприятливу конюнктуру.

Отже, Авангард живий. З такої нагоди піднесемо серця і руки наші вгору і тепла сльоза подяки нехай да упаде товаришу Андрію на жилетку. Він бо є бог гримлячий і спасаючий, бог страху велія і ласки животворния. Піднесемо ж руки наші д'горі, маючи на увазі, що це вкупі з тобою пророблять усі твої друзі, коли, звичайно, такі у тебе є, і коли вони ще остаточно не опинились „на гранях вічного ніщо“.

Під цим, я, друже мій, не розумію ні занепадництва, ні зневіри, ні містики, ні спіритусу, ні навіть курортного відпочинку. Я певен, що мої і твої друзі, і всі ми вкупі не припускаємо навіть думки про таку ганебну зраду принципів оптимального оптимізму. Навпаки, всі ми, як тобі добре відомо, більш за все любимо життя, добряче вино, гарних дівчат і карколомні стрибки в майбутнє. А це ознаки—здоров'я, дебелости мускулів, стальної моци глоток і невтомно-колосального надхнення. Всякий ухил від цього—крок до аскетизму. Аскетизм веде до фанатизму, фанатизм до містики, містика до чортовиння, чортовиння до чорта. А чорт, пробач, друже, істота ірреальна і, на мою думку, потвора вельми безфарбна. Тому хай живе червона кров у тілі, що красою переворшує всіх геркулесів і мрії всіх мрійників, що жили колись, живуть тепер і будуть жити після нас з тобою.

Із цієї моєї програми ніби не видко навіть хвостика будь-якого соціяльного еквівалента. Це неправда. Мертвий не може пити. Глотка хорогоджерело засмоктане тванню. Тому тільки люди, що встромили голову у вікно майбутнього, можуть галасати, як горобці після дощу між рельсами величезного вокзала, змішуючи свою пісню із гудками, лясканням заліза і шипінням пари, що бурелóмно виривається із клапанів грандіозного потяга.

От бач, друже, який з мене непохитний оптиміст. Більш того, я послідовник оптимізму грандіозного, такого яскравого, як сонце під тропиком, і необмежного, як моря, океани і шторми усього світу вкупі. Дні наші мають бути не сіренькі, люди не паршиві. Треба поставити велетня на велетня, мускул над мускулом і в груди кожного вкласти серце лева, в очі блискавиці тропічної грози і до генія Арістотеля додати невтомність Олександра Великого.

Це я протиставляю тим „граням вічного ніщо“, на яких спинились сьогодні наші література — поезія, белетристика, наше малярство і т. д. Їм треба наздоганяти архітектуру, де поруч з нікчемністю так часто зустрічається безглуздя величности і поруч з речами бульварними розправляє крила веселий геній доби.

Тому, по літературі, так само, як і по текстилю та хемічних закладах, Вищій Раді Народнього Господарства спільно з НКОсом слід видати наказа—продукувати яскраве, разюче, вогневе і радісне, як само життя. Жодного сірого безфарбного тону, жодної сірої буденної думки, жодного образу з крилами, що в'януть раніш, ніж підвестись на сантиметр від землі. Перефарбуйте міста і душі! Хай кожен з вас буде Архімед, що шукає своєї точки повернути землю. Поети, наслідуйте Демосфена! Спробуйте перекричати океан. Артисти, дивіться на Курбаса, обдирайте його до нитки і разом з тим женіть його вперед і вперед до Гімалаїв досягнення! І головне, не дивіться в кешеню товариша Полоза. Заборонити вхід до нар-

комфіна, обгородити його колючим дротом. Хапайте кешеню глядача, читача, бийте його вогнем, грозою, бурею, льодоломом, сонцем полудня і мраком горобиних ночей. Спробуйте схопити його за носа. Він вас водив століття, спробуйте тепер поводити його і він вам буде тільки вдячний. Перебийте ноги всім ямбам, за винятком восьмистопного, коли такий є, всім верлібрам, коли їх неможна запам'ятати з другого читання. З'єднайте Коломийку із Соломоном; можна писати сонети, але такі, щоб їм позаздрив навіть Валеріян Поліщук.

Коли б я був т. Чубарем, я видав би наказа залити всі вулиці міста асфальтом, що сяяв би всіма кольорами спектру, перефарбував би всі паркани екзотичними фарбами індиго, шапраном, ультрамарином, і берлінською зеленню, бірюзою, українським соячником і бузком.

На фасадах будинків я звелів би намалювати чудесні картини, де були б красиві, сильні женщини, відважні мужчини, дебелі голубоокі хлоп'ята, ласкаві матері, філософи, полководці й пара українських горобців, де б сяяли всі кольори від кольору ласки коханої до вогнів Оріона, Бершаді й Донбасу вночі. Мої трамваї бігали б як кучеряві весняні степові квітки. Мої автобуси нагадували б метеликів, кожне крило якого сперечається з генієм лірика. Все це танцювало б, літало б, гриміло, кружляло по місту під музику і співи юрми. Я розвалив би в усіх будинках усі стінки, перестінки. Я зняв би замки з невіри, суму, дрібної пихи, недовір'я, непотрібної ніяковости з людей, що, живучи століття в місті, бояться простягти один одному руку і піти в еластичний танок на найбільшім майдані міського парку. Скільки непотрібної, нікчемної," убивчої умовности у наших містах. Вони роблять життя нудним. Вони доводять до відчаю юнаків, юнок, одиноких самотніх людей, що все життя живуть в чотирьох стінках і вмирають зрештою отупілі, егоїстичні, дикі, розлючені на себе самих і инших дальніх і ближніх, таких же егоїстичних, отупілих, нещасних істот.

Я завів би обов'язкове навчання співів, танків, красивої еластичної ходи, голосної зрозумілої дикції, уміння цікаво, розумно, барвисто переказувати свої думки, почуття і настрої, а головне — зберегти щирість і приязнь маленького хлоп'яти, силу лева і сміливість одвічного салдата.

Я видав би наказа по всіх кімнатах, кімнатках, кутках, підвалах, особнячках: віднині немає незнайомих—усі знайомі! Немає сумних — усі веселі! Немає самотньости — усі друзі! Нема безфарбних ніяких, бо всі горять взаємною любов'ю, спільним вогнем думки — всі зорі, сонця, місяці, жодної холодної чорної забутої планети.

Я заборонив би професорам сидіти більш як 8 годин над архівами, розігнав би із черг біля крамниць Центроспирту всіх надмірних прихильників Бакха. Селянських молодиць, дівчат і хлопців штрафував би за неодвідування протягом року 20 ближчих і дальших сіл, містечок і міст. На літераторів, журналістів і инших людей інтелекту я наклав би кару за невміння налагодити всенародні дискусії кожного разу, коли попередня одходить у країну каламутної Лети і коли суспільну думку опановує чемний і акуратний як оперетковий артистишка ямб. Розірвіть йому (ямбу) на троє галстука, надіньте на одну ногу червону, а на другу голубу штанину, скуйовдіть зачіску, примусьте його що-дня по 5 хвилин танцювати на одній нозі. І замість арій, що, слухаючи їх, вмирали з нудьги ще наші бабусі, хай він нам заспіває щось такого, що не снилось навіть громоподібному Грицеві Коляді.

Справді ж бо, серйозність твоя, заямбічений віку, остогидла гірше прилизаної зачіски акуратненького реєстратора. Машкара Гарпагона української мірки вже зробилась давно немодною. Юні розумнички-дідусі наводять сон навіть на дбайливу родину матусь. А що ж буде з бідними тіточками, коли вони повернуться з відпустки і коли так буде і далі? Їм нічого не лишиться, як, сяк-так загойдавши це невдале чудо, сісти в коло і не кваплючись повести розмову про... чорт зна що!

Ось такі думки, любий Валеріяне, ідуть мені в голову ось тут, у цьому городочку, що має ім'я одного республіканського району. Нудь тут визнано за єдину неподільну доброде тель, і всі двадцять, а може й більше, тисяч народу намагаються випередити одне одного на цьому спасенному шляху. Будиночок поперед будиночок, улиця проти вулиці, місто проти міста — всі хочуть перегнати один одного, але струни змагання бренчать, ніби їх натягнуто на дубову дривітню.

Згадай же, милий Валеріяне, як є багато серед наших знайомих людей, що це все вважають за свої власні досягнення. Я думаю про це, але сум, як і завжди, тікає від мене. Мені хочеться розважити себе і, щоб це відбулось, я пропоную всім оцим героям піднести лаврові вінки, з тим щоб лаври Алківіяда не давали спокою всім, хто воліє піти краще вниз головою, аніж одержати отаку відзнаку. На цьому кінець. Бувай.

Твій І. Сенченко

... Дописуючи ці рядки, я випадково прочитав блакитні рядки свого друга Гриця Коляди. Жив бог! Старі авторитети беруться порохом. Старі шляхи дійсно постаріли. Все вчорашнє стало — історія, архів, як було, є і буде завжди. В зв'язку з цим, певне, в найближчий час Гриць одіне блакитну мантію з величезними літерами завдовжки як до Москви. Кожна літера буде кричать, кожне слово буде палахкотіть і викидати везувії вогню, попелу і диму; кожне речення — протуберанці всепалючих небесних сонць... Станеться вибух. Грандіозні концерти звуків потрясуть голубу баню, і на уламках „Молодняка", „Вуспп'у", „Авангарду", „Вапліте" і Семенка очі здивованого суспільства побачать наелектризовані штани Григорія Коляди. Хай живе вогонь, дим і попіл. Хай живе ясноблакитний Гриць і горобець, що весело цвірінька, примостившись, як у себе вдома, на крилі повітряного експреса...

І. С.

БЮЛЕТЕНЬ АВАНГАРДУ

Любий Валере!

Поспішаю. Немає часу. Попереду — Таганріг, Маріупіль, Бердянськ, Єйськ, Темрюк, Керч, Херсон, Миколаїв, Одеса. Температура 40°. Мертвий штиль у повітрі й на морі. Голі по пояс матроси. Шоколадні плечі дівчат. Море розлите в синю миску спокою і ледарства. Дві мухи на поруччях чардака, і мартин, що дрімає на кінці хмари.

Не забудь: до звичайних тем нашого життя як у найближчий час прилучаються:

а) історичні: романи, монографії, драми, повісті, новели;

б) краєзнавчі: подорожі, екскурсії, що, одягшись у мистецькі жупани, дадуть: авантурницькі романи, пригодницькі повісті, краєзнавчі новели, українську екзотику, якої ще, всупереч твердженню багатьох неавторитетних українських авторитетів, більш ніж потрібно на нашій славній землі.

В зв'язку з цим, як докази вищенаведених тверджень, звертаю твою увагу ось на такі явища, що є цілком чимсь новим у нашій сьогоднішній дійсності.

1) Робітник бешкетує. Він з щирости сердечної думає, що збагатити життя можна не тільки в нуднючій часом книжці та голо-холодно-пустельному клубі, а й трішки далі від них на широких просторах радянських земель. Ти, певне, читав якось замітку в газетах, що бувають часи, коли не вистачає пароплавів, потягів для масових робітничих екскурсій. Так само ти з цікавістю читав і виправдування Дніпровського річного пароплавства, убогого пароплавства, що не могло задовольнити законних вимог господарів землі й фабрик України. Висновок: робітники хочуть пізнати свою землю, вони хочуть напитись води із старого Дніпра.

2) Далі. Ти читав, звичайно, про комсомольські походи, про піонерські табори. В місцкомі письменників, де ти є головою чи його замісником, ти не тільки розглядав маршрути екскурсій, але й рекомендував їх своїм товаришам. Але ти, певне, не зв'язував їх із „Путівником" М. Філянського, з утворенням Всеукраїнського Екскурсійного Товариства, з хвилею туризму і з цікавою дискусією про це в комсомольській літературі, з щотижневими виїздами письменників на заводи, шахти, в клуби, порти, з організацією незчисленних краєзнавчих гуртків, товариств з журналом „Краєзнавство" на чолі.

3) Хіба це все не знаменне! А наукова експедиція ВУАН на Алтай, про що писалось у наших газетах, поруч із замітками селькорів про каоліни, нафту, руду, ропу, графіт, далеко ближче від Алтаю і зовсім недалеко від Києва, Харкова, Дніпропетровського.

4) А наша, зрештою, преса, де, крім мене, на згадану тему писав „Молодняк", Биковець і Новицький, пропонуючи вивчати Сибір, Камчатку й писати поеми про козаків, завойовників берегів Крижаного океану.

5) Як хочеш, дорогий Валере, а пройти мимо цього Авангардові аж ніяк не годиться, хоч би вже через те, що твій найближчий друг Леонід Чернов дав нам знаменну книжку під назвою „125 день під тропіками"—книжку, відповідно якій ще ніколи й нічого не писалося в нашій літературі й про що лише думав твій кореспондент, чухраючи тебе ж за твої хвилі з білими персами й олесівським кінцем.

Словом, Валеріяне, земля, моря і ріки українські розкривають свої обійми, кричать, гукають: прийди, досліднику, туристе, поете, академику, романісте! Ось я вся перед тобою! Тут ти побачиш багато дива й візьмеш назад свої випадково сміливі слова, випадково сказані необережними юнаками з юнацького журналу „Молодняк": „українська територія така заялозена!"

Це ж бо, їй-богу, правда, коли дивиться з чотирьох письменницьких стінок, але це був би наклеп, якби його сказала не дитина.

Візьми сумку, як Малахій Стаканчик, і спробуй випити води із сотні українських криниць і ти побачиш, що навіть про воду можна написати чудову новелу, багату на воду, надхнення і екзотику.

Ось, нумо, притримавши рукою капелюш, заглянь у херсонську 30 саженну криницю, опечи свого звиклого до напареулі й нарзану рота об бердянську чудодійну ропу. Роздери свою горлянку вапновим настоєм у місті Матері Марії, прохолоди себе крижаною сльозою із єйських глибоководних цистерн, заплативши попереду 10 копійок за відро цього чудодійного пійла.

Чи може ти, трагик, і тоді поїдь на Херсонщину, де тобі покажуть 25 саженний махновський „чорний трибунал", жахливий своєю чорною одвертою бездонною пащею з десятками людських трупів на дні...

Але якщо твої нерви не залізні й від цього чорного трибуналу тобі лізе чуб догори, прислухайся до розмови якогось замазюреного донбаського машиніста. Тоді ти почуєш деталі грандіозного проєкту водогону, що нажене води із старого Дніпрового річища до берегів невдячного, славного Кальміуса, вода якого має в собі і вапно, і різні шкідливі для паровозних казанів солі.

Висновок: бери в руки читача. Ще не пізно. Брехня, що Колумб умер, він завжди юний і постійно живий. Він завжди з'являється в потрібну хвилину. Напій же молоде серце екзотикою моря, туманними далями берегів, дивною красою невідомих людей. Оп'яни, зачаруй, приглуши сиренами відважних пароплавів. Запали спрагою випити радість незнаного, далекого, милого. Посади Леоніда Чернова на цеп. Хай пише, хай розкаже ще більше і краще про трагічно прекрасний сад нашої земної вселенної.

Між иншим, не дозволь вихопити із твоїх рук ініціятиви. Організуй мережу океанських вовків — кореспондентів, патріотів Чорноморських портів, залізних безстрашних мореплавців. Хай вперше в історії нашого письменства прогримлять у рупор товариші штормів, океанів і бур. Бувай.

Твій І. Сенченко

P. S. Пробач, друже! Поспішаючи, забувся про історичну частину. Але це й так зрозуміло. Пізнання вшир викликає цікавість до глибини. Коли правда, що наші видавництва взялися за Мордовцева, то вже apriori можна сказать, що слідом за ним піде Данілевський, Коля Горбань, похмурий Куліш. Називають іще Винниченка. Проте точні інформації можна одержати від Максима Максимовича Лебедя в Будинку Блакитного на вулиці тієї ж назви, № 4. *І. С.*

ВАСИЛІЙ СОНЦВІТ: За джаз-банд і фокстрот

Скажіть, хто в нас не знає такого джаз-банду, коли, наприклад, компанія молодих, а то й літніх людей, випивши мобілізує тарілки, ножі, шклянки, пляшки, сковородку і навіть шафу і під простенький двотактний лад починає вкупі з роялем на всі заставки веселитись і грати?

Це, звичайно, самий простий, найвеселіший і найзрозуміліший джаз-банд, цеб-то використовування ударних музичних інструментів, хай це буде навіть, як у даному випадку, шафа чи старе бляшане відро.

Але є й більш складне і досконале оркестрове збіговисько інструментів, де використовують уже спеціяльно призначені рожки, барабани, стукалки і літаври, свистки й дзвіночки, де пляшки, налиті в різній мірі водою, складають собою, так би мовити, скляний рояль. Сюди додають ще духові відомі з різних застарілих оркестрів інструменти, як от флейти, гобой, фагот, далі неодмінна музична джигуха-скрипка, ще один недавно пущений у діло давновідомий духовий інструмент саксофон і великомученик рояль. Це вже, як бачите, більш-менш солідна оркестра. З меншими засобами зустрічаються вже й у нас оркестри джаз-банду по робітничих клубах — і, уявіть собі, користуються не меншим успіхом, ніж камерна музика. А що вже про розкладену в пух і прах західню Европу чи там Америку, то тут і говорити не доводиться — буржуї і навіть мільярдери люблять музику джаз-банду!

Дехто з дуже завзятих чистоплюїв намагається кричати, що раздобрий джаз-банд любить мільярдер та розкладена буржуазія, то, значить, його не може любити пролетар. Ми на це запитаємо: а як же бути нам тоді, коли камерний скрипковий квартет Страдіваріуса теж любить мільярдер чи розкладена буржуазія? Значить, виходить, не інструменти винні, і не в тому зло, коли вони грають, а може бути лише зло в тому — кому вони і що саме грають. Доводиться повторювати старі істини.

Тепер про фокстрот. Тут можна було б розвести облічительну тираду на адресу розкладу буржуазії, падіння нравів, гнусности Чемберлена і т. д., і т. ин. Але запитаймо себе: невже танок і ритм фокстроту не на такому ж положенні, як і джаз-банд? Не ритм зло, а зло може бути, хто і як його танцює. Адже фокстрот, поки він ще не був танком захопленого розкладу, на який ми, принаймось, у Курбаса з приємністю дивимось і слухаємо, той фокстрот був народнім танком аргентинських пастухів, скажімо, щось на зразок татарської хай-тарми, або хоча б нашого безгрішного козачка. Значить, фокстрот був танком трудящих і він може і повинен таким і залишитись. Відніміть од чеських чи французьких робітників-комуністів фокстрот на їхніх офіційних вечірках, що вони вам скажуть?! І нічого тут розводити єреміяди на музику й ритми фокстроту, які по суті і безгрішні з пролетарського погляду, і навіть з походження наші, так би мовити, робітничо-селянські.

Це не якийсь рафінований менует королівських лизоблюдів, за якого заступається наречник Горкий. Фокстрот — це могутній танок, напоєний біологічним, а то й любовним ритмом здібної до життя й творчости особи.

А що цей ритм раніш нас підхопила ще й досі активна буржуазія, що ще жива, що ще хоче жити й б'ється за світове панування, то сам фокстрот у цьому не винен. Воля наша цей танок перехопити од буржуазії і зробити його своїм, відповідно реформувати, бо трудящі класи мають більше право на такий активний біологічний ритм поруч із ритмом праці, ніж пригнила буржуазія.

Звичайно, ще багато значить, хто й для кого писав музику. Сам західньоевропейський фокстрот, особливо слова до музики, мають нерідко чисто занепадницький (як кажуть у нас) зміст, і це треба мати на увазі, але наші музики й поети дадуть фокстротові своє пролетарське життя. Почин у цьому зробив — молодець — наш журнал „Червоний перець“, що умістив перший укр. фокстрот композитора Крижанівського. Коли ми дамо не західньоевропейський розклад у фокстроті і джаз-банді, а початки свого будівництва, то признайтесь по щирості, що вам це все прийдеться дуже до вподоби.

Тоді давайте без лицемірства, щиро вводити фокстрот до свого вжитку.

І не звертайте уваги на виступи Горкого проти фокстроту й джаз-банду. Очевидно, Горкий був лише в европейських люпанарах, а не в робітничих кварталах, він чув лише музику товстих буржуа,

Кожна ДОБА МАЄ СВОЇ, тільки їй належні, мистецькі ФОРМИ.

Хай живе доба ватажкування ПРОЛЕТАРІЯТУ й ІНДУСТРІЇ.

Яка насолода сприймати ОРГАНІЗОВАНИЙ РУХ.

але не бачив робітничих оркестр джаз-банду. Горкий, що виступає на захист придворного менуета, говорить як назадник: він не відчуває звуків і ритмів сучасности, він „ловить сома“ протягом тижнів на сторінках газети, де в той час відбивається картина китайської революції, як дотепно висміяв Горкого „Новий леф“. І ми пошлемося на авторитет проф. Є. Браудо, що, називаючи джаз-банд великою музикою міста, вказує на визначних сучасних композиторів, як Онегер (його „Паротяг Пасіфік 231“ виконувався вже у Харкові), Конверс (муз. річ „Форт № 10.000.000“). Браудо пише: „Сюжетом музыки становятся успехи современной техники, вместо старых традиционных любовных и примитивно-плясовых мотивов.“

Музика джаз-банду, що поширює сферу звучання за межі досі нам відомих тонів, це є наша музика—музика сучасности. Нам потрібні широкі звукові обрії—звичайно все добре на своєму місці. Може ми похоронного маршу з джаз-бандом ще не скоро діждемось, хоч негри, що вважаються найпершими й найчутливішими носіями музики джаз-банду, мабуть, і хоронять з ударними інструментами. Але для веселого ритму, для робочих ритмів—джаз-банд це музика першого сорту. І наші свіжі композитори все більше й більше вводять в свою музику характерне звучання різних ударних та незвичайних інструментів.

Наші хатні назадники й ханжі (напр., з „Літературної газети“) не знають, який переворот у музичне мистецтво вніс джаз-банд. Не вважаючи на зміну нашого побуту й звучання його, у нас ще й досі тримаються середньовічні музичні інструменти, але джаз-банд їх скидає. „Сучасна музика все більше й більше охоплюється стремлінням до реалізму в звуках, до вловлювання звукових буднів міського життя і його загостреної класової боротьби. І не скрипка, не віолончеля, а нові електроапарати, що дають можливість безперервної зміни звукових відтінків од свисту до небувалих дужих і протяжних звуків, будуть обслуговувати музику ближчих десятиліть. Геніяльний винахід інж. Термена перший і значний крок на цьому шляху.“ Так пише проф. Браудо.

Мусимо ще згадати шумовий апарат Майзеля, що передає шуми міста з небувалою ілюзією реальности. Радіо вже використовує ці винаходи, але це тільки початки. Отже, ми голосуємо за джаз-банд і фокстрот. І коли ми будемо в меншості, то й більшовики ж колись були в меншості.

НЕКРОЛОГ: Віктор Ярина

Тяжко писати про смерть кращого друга й бойового спільника. Неприємно розпочинати літературний період некрологом. Але життя є життя, і конструктори його мусять бути в найщільнішому зв'язку з загальними вічними проявами того життя.

Віктор Ярина (Писаревський) був одним з основоположників Авангарду й завзятим лицарем конструктивно-динамічного, найбільш чинного напрямку нашої літератури. Прокламація Авангарду робилась при близькій участі т. Ярини; майже вся підпільно-літературна смуга авангардовців пройшла зогрівана завзятим ентузіязмом уже й тоді дуже хорого на туберкульоз нашого високого, худорлявого Віктора, людини криштального сумління й запальної революційности борця-комуніста.

Коли б хто захотів поділити життя т. Ярини на періоди, то їх треба було б визначити так: 1) молоде життя до революції, 2) революційна боротьба, 3) літературний період життя.

В першому періоді треба тоді зазначити, що т. Віктор Писаревський народився 1901 року в м. Конграді на Полтавщині в родині слюсаря. Учився там же в Конградській гімназії.

У другому періоді—боровся в лавах Червоної Армії за світлі шляхи для вселюдського поступу, захищаючи здобутки Жовтня. В радянських установах почав працювати з 1919 р., а через рік, цеб-то 1920 року, він уже член КП(б)У і працює в установах наросвіти. Потім зразу ж — Червона Армія. Коли 1924 р. його з-за хороби звільняють з Червоної Армії, він усе ж не пориває зв'язку і працює в газеті „Червона Армія“. З неї та з округової газети „Влада праці“ починається його шлях газетяра.

В третьому періоді, що початок його був коло 1925 року,— т. Ярина почав шукати літературного

ВІКТОР ЯРИНА

шляху для вияву свого обдаровання, для вияву свого інтелекту. Цей період збігається в його особистому житті з важким станом третьої стадії ТВС так, що перше оповідання під назвою „За червону краватку“, що було уміщене в дитячому журналі „Червоні квіти“ № 21 — 22 за 1926 р., було надіслане з лікарні.

Це оповідання вже мало в собі весь характер живої, динамічної, кінематографізованої творчости нашого новеліста і сатирика. Певна обережна стриманість вислову, що хуторянам здалась сухістю, в цьому творі, як і в пізніших, та добір лексики свідчать за те, що в українську літературу вливається струмінь чистої творчости письменників-городян, що знають село і його стихію лише в часи громадянської війни. Це знання й виявилось у його чудесних „Людяних деталях“, що спочатку були вміщені в журналі „Червоний шлях“, а потім побільшені кількістю увійшли в книжку цієї ж назви, виходу якої Ярина так і не діждався, але яка з'явилась, як сонце над трагічними олесівськими айстрами, кілька днів згодом після смерти т. Ярини в санаторію „Кинь грусть“, що під Києвом, 7 липня 1928 року. Лірично-болісним жартом всуміш із сатирою звучить ця назва для нашого покійного автора. Це щось на зразок чеховського вагону для устриць. Над обома сатириками, зберігаючи відповідні пропорції, посміхнулось життя в останню хвилину. Бо т. Ярина більше відомий, як автор сюжетних сатир, що їх містив журнал „Червоний перець“. Тов. Ярина, як добрий барометр, втухвильно відгукувався на тиснення суспільної атмосфери, і там, де зла воля бюрократа роз'їдала суспільний організм, де буденні недоладності шкодили поступові радянської держави, де тупість міщанина затягала своїм намулом крилаті сили революції, — в ті місця попадала сатира т. Ярини й била вірно.

Сатирик Ярина був одним з найвизначніших літературних китів „Червоного перцю“, не будучи похожий ні в чому на Остапа Вишню. Вишня — це творчість, де наше соковите село з його соковитими чиряками і язвами. Ярина — це творчість, де наше сухувате, конструктивне місто з його сухими стригучими лишаями і костяними струпами. В сатирі чи в гуморесці це треба було показати, щоб лікувати, і це робили наші червоноперчани, а між ними і незмінний борець — Ярина. За його сатирою ви бачили завше захопленого й чуткого до болів людини ентузіяста класової борні пролетаріяту за людське життя. Він так любив життя, як може любити той, що хоче його виправити, що бачить його мінуси й бореться з ними, бо безумно захоплений будівничою силою життя. Тому Ярина і хорий бере найжвавішу участь у громадському ділі і найпоказовіша в цьому його участь як будівника мистецького Авангарду.

Так боляче, що не буде більше з нами покашлюючи стояти в кімнаті його висока, високоголова постать з темними очима, з голосом, повним захоплення, порад, застережень і вказівок — товариша комуніста, серце якого пульсує в такт з колективним серцем компартії. Не буде нам розмірено викладати свої думки його рука з довгими сухими пальцями хорого городянина. Не маючи в останній час фізичної змоги широко брати участи особисто в суспільній боротьбі, т. Ярина бореться пером сатирика і як учасник-будівник передової літературної школи.

До останніх днів т. Ярина живе Авангардом. За кілька день до смерти він пише великого листа, де подає свої думки й поради про цей „Бюлетень“, який ви зараз читаєте. Тов. Ярина, як і ми, не сподівався, що в „Бюлетені“ буде одведено місце і для його некролога.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРЕЙСКУРАНТ

В цьому розділі „Бюлетеню“ ми показуємо зразки творчости учасників нашого журналу „Авангард“, що виходитиме з жовтня місяця цього 1928 року. Отже, готуйтесь передплачувати журнал „Авангард“, орган конструктивно-динамічного напрямку мистецтва, що є єдино вірним в індустріяльну добу диктатури пролетаріяту.

ГРИГОРІЙ КОЛЯДА: Етюди

Ці етюди я писав на голубих шматах неба, великими літерами, золотим пером мисли. Кожна істина стара, як місяць, але люди вмирають і народжують малих, а ці підростаючи вивчають явища, що їх оточують і для них вони нові. Инколи істина на мент запалиться надхненням і яскравим болідом накреслить дугу, щоб знов потемніти й стати звичайною старою істиною. Таке саме спостерігається й на людях, незалежно од віку чи пола.

Якийсь літературний пацан запитав мене з наївним зацікавленням: „Хто самий великий поет сьогодні?“ Коли він сів і, заплющивши очі, запалив цигарку „Сафо“, пускаючи дим кільцями, я сказав йому:

— Самий поганий поет, який ще й досі існує і навіть калічить художній смак „Червошу“, це Павло Тичина*. Надзвичайно шляхетна людина, кохається в космічній гармонії та в музиці мідяних сурм архангелів. Він описав вітер ззаду і спереду і в такий же спосіб якусь мадонну...

* Тут я виступаю проти П. Г. Тичини, як поета, але не як людини. Це культурна, чудесна людина. Але доводиться виступати проти нього як поетичного фактору. *Гр. Коляда*

БЮЛЕТЕНЬ АВАНГАРДУ

Бідний мій собесідник витріщив очі і з переляку схопив цілих дві цигарки, засунув до рота і почав димити. Я ж продовжував:

— Його сьогодні шанують. Борзописці, всеукраїнські критичні задрипанки шпальтують по журналах, вихваляючи його вдачу й маніру. Намагаються створити з нього трафаретку віршованої моди й заставити останніх йти за ним. Але революція дала бунтарів і літературних розбишак. Наші партизанські загони роблять нальоти. Я заявляю:

— Всеукраїнська нудота топить літературу. Молоді паростки вона позбавляє сонця. Треба боротись з нею! Всі засоби борні—доцільні. Геть оцю моду, що репрезентується П. Тичиною!

— Ми маємо поспіх. Нас підтримує молодь, нашими гаслами вона захоплюється. От чому я кажу, що найпоганіший сучасний поет—Павло Тичина. Бо сьогодні він „купається“ в лаврах, подарованих йому блідолицими панночками, а завтра ми будемо з нього кепкувати й презирати, як Олеся...

Мій собесідник зайорзався й почав чухати спину й инше нецензурне місце людського тіла. Він поклав свої ноги на стіл і, смачно позіхнувши, почав читати мої поеми, всіма способами вихваляючи їх. Але я знав, що це він у вічі бреше, мені стало моторошно, як може людина так брехати. Я вийшов з хати і пішов у ліс. Небо спускало клапті своєї спідниці, а вітер їх роздмухував. Мені було страшенно сумно. По окружній колії поповз товаровий потяг. А я став на кручі й дивився за обрій...

Сонце припікає дужче. Річка вийшла з берегів і затопила посьолки. На човнах переправляються через вулиці. Дачні місцевості, що колом облягли довкола міста, ожили. Потяглися підводи з міста з хатніми речами й меблями. Автобуси виблискують склом, угрузши між підводами. В трамваях спека і хочеться відчинити вікна, але це до певного часу заборонено. Тоді виникають мислі про літературу, мистецтво, людей. І хочеться сполучити природу з містом й утворити один прекрасний та пахучий сад з левадами злотими й травами шовковистими. У тілі повстає жага до праці. Треба прискорити темп, завихрити в ньому і тремтіти. Я не люблю поезій тільки про поле, гай, став і хутір. У таких поезіях жодних поривів або прискореного руху немає. Тому я кажу:

Поети майбутнього, електризуйте свої штани.

Ця істина стара, але вона сьогодні блискуча, як сонце. Треба надіти на голову замість капелюха майдан і пов'язати краватку—вулицею. Давайте їсти апельсини соковитого життя міста і повстаньмо проти хуторянства. Кидаю гасло:

Урбанізуйтеся! Електризуйте штани поезії і хай вони не спадають, замініть очкури дротом з телефонів і кричіть: Час іде такий хороший, якого ми ще не знали!

Якщо людина нечесна, так їй можна плюнути в обличчя й одвернутися. І коли б прийшла абсолютно чесна людина, то всі письменники, пролетарські й непролетарські, були б опльовані. А справа в тім, що брешуть. Почувають, думають, у нутрі шукання якісь, безсонні ночі... а в поемах, віршах, оповіданнях зраджують себе, брешуть. А коли людина брехлива, то хіба ж їй вірити? І всеукраїнська нудота, мов осіннє болото, затоплює, калом заносить передвесняний процорен і фіялки. Страшенна одноманітність! Ось теми: банда, кохання, куркуль, буржуй, червоний, чорний, комуніст і—тільки одіж, тавро та словесний блуд. А де ж людина? Її нема! Її загнали в болото, затопили, а на трупа її наділи шкіряну куртку чи свитку, на свитку циліндра й усе. Ось вам людина. Ось найсучасніший новітній герой „новітніх“ авторів незупинного потоку каналізаційних покидьків. Навіть писати про них стає гидко. А гляньте на блакитне небо і веселе сонце. Як чудесно, як прекрасно жити і вільно дихати. Сосни золотим верхів'ям гойдаються. Який прекрасний день!

СЕМЕНКО НА КАТАФАЛКОВІ

Коли футуристові перебільшить за 35 літ—йому чорний хрест, кришка. Колишній лідер колишнього футуризму—небіжчик Михайль Семенко в наш час, як телячий хвіст на виставці електротехніки. „Пардон“, висловлюючись чистою українською мовою, ти запитаєш мене, Михайле,—та я живий і редагую в місті Харкові часопис чорної й білої магії під назвою: „Нова Дегенерація“.

Але це помилка, відповім я. Семенка немає, він помер, і на театральному плаці, проти славетного театра Леся Курбаса, маячить і блукає лише бліда й невиразна постать, тінь колишнього Семенка. Ах, як жалко дивитися на цю тінь, що, як гоголівський тип Плюшкін, нишпорить по смітниках, вишукуючи чергової сенсації для „Н. Дегенерації“.

Дозволь, товаришу чительнику, зробити тут ліричний відступ, бо ж... наша доба величезного розвитку індустрії. Вона нетерпляча. Її темп прискорений. Найновітні винаходи старіють і з'являються більш новітні. Аероплан ось прорізав млу, ніжно прошумів мотором і пролетів кудись далеко.

Ах, моя легендарна Україно, Дніпрельстанами розчісана. І хіба те, що було вчора, не є чимсь забутим, поза нашою свідомістю. І хіба не приско-

АРХІТЕКТУРА—ПОЛЯГАЄ В ОБСЯГАХ, а не в прикрасах.

Од рафінованої ТОНАЛЬНОСТИ до ШУМІВ і СКРЕГОТУ—це все музика сучасности.

рює свого пульса місто, а наші копальні, заводи, Дніпрельстан не є доказ того, що надходить час у вінку із крицевих троянд, обгорнений радіохвилями?

Але „катафалк мистецтва“ іде на цвинтар. І похоронного марша складає сама собі Неодегенерація. Везуть Михайля Семенка. Його нема. Він помер. Час зробив своє. І лошата в степу, задравши хвости, кричать гі-гі. А аероплани в небі запалюють люльку і, алюміневий завод продукує метал такий ніжний і легкий, як наша казкова сучасність соціялістичної України.

РАЇСА ТРОЯНКЕР: Капітан і китаянка

Капітане, любий капітане!
Спогад мій—розсипане намисто.
Наші ночі—наче віскі п'яні,
Наші ночі духмяні, як пристрасть.

У задусі тьмяного Гонконгу,
У таверні „Зустріч і розстання“,
Під виття розпачливого гонгу
Я тебе побачила, коханий.

Я тоді підносила банани
І хашіш англійським офіцерам.
А один, розбещений і п'яний,
Бив мене великим револьвером.

Ти прийшов і заступився, ніжний,
За смутну, маленьку китаянку.
Хтів тебе тоді ножем зарізать
Вузьколобий, довгоногий янкі.

Всі кричали: „руського убити!
І сюди товариші метнули око!“
І нічого не сказав би вітер
Пароплаву російському „Сокол“.

Повз усіх, здивованих і п'яних,
Ти одніс мене у другу хату,
Обтирав чоло моє у ранах,
Шепотів засмучено: „дівчатко!“

Заплатив хазяїну за вечір,
Заплітав вінки незрозумілих слів,
Ніжно гладив голову і плечі,—
А на ранок пароплав одплив.

П'ятий рік од зустрічи тієї
Ти живеш в ночах моїх безсонних.
І тепер, готуючи коктейлі,
Шепочу незрозуміле: „Льоню!“

І коритись далі вже не сила:
Все хашіш і офіцери п'яні.
Капітане, капітане милий,
Я не хочу подавать банани.

Батько вчив: покірних любить Будда.
Батька вбив англійський лейтенант.
Я молитись Будді вже не буду:
З ним, без нього—все одно конать.

Дві сестрі—Лі-фу і Ліу-Сі-кі—
В тій хатині, де ліхтар червоний.
Там їх можна дешево купити,
Мовчазних од опія й безсоння.

Я твоє ім'я незрозуміле
На циновці шепочу ночами,
І кричить хазяїн: „Ліу-Ліу,
Ти не маєш права на печалі!“

Капітане, любий капітане!
Спогад мій—розсипане намисто.
Наші ночі—наче віскі п'яні,
Наші ночі духмяні, як пристрасть.

МИХАЙЛО МАЙСЬКИЙ: На паровозі

Етюд

Чудно вражає, коли вщухає раптом тисячоголосий стогін заліза. Так завжди буває, коли зупиняється цех. Тоді довго здається, що повітря порожнє, а тиша напружена, навмисна й кожну мить може вибухнути громом.

У такий час люди до чогось прислухаються і говорять так гучно, ніби голос, набравши подвійної сили, поза їх волею, вихоплюється сам.

Перерва. Недавно прогули гудки. Гудіння їх ґвинтом пішло кудись у небо й там зникло.

На нескінченому паровозі сиділо п'ять чоловіка людей й працювали щелепами. Вони їли механічно, без смаку і жадоби, наче це було для них лише часткою звичної праці. Вони мовчали, прислухаючись до тиші й дивлячись у лабіринти нерухомих машин.

Скінчивши жувати і запаливши цигарку, сивий обшивальник, дід Куцало, подивився вгору. Там по сірому склу стелі повзли краплі дощу.

— Дощик бог послав,—мовив Куцало, і по плескатому, зморщеному обличчю йому пройшла світла усмішка.

Мовчали й їли. Дідові слова прозвучали й загинули і на них, здавалося, ніхто не звернув уваги. Управившись з їжею, всі запалили цигарки. Курили зі смаком, ковтаючи дим і мружачи очі.

Руденький слюсар Гречка подивився на діда.

— Так, бог дощик послав! —сказав він усміхаючись.

— Бог,—відповів дід тоненько.

Робітники приготувалися слухати, бо знали, що зараз почнеться чергова й цікава сутичка поміж начитаним Гречкою й упертим у своїх переконаннях дідом.

— Ти таки віриш у бога?—спитав Гречка.

— До церкви я не ходжу,—запищав дід роздратовано, — і ікон у мене в хаті немає... Я тебе питаю, Гречко, звідки все взялося? Ну, ти кажеш, що бога нема. Хай нема. А звідки ж усе взялося?

— А звідки?.. Як ти гадаєш, діду?—запитав Гречка, бажаючи подратувати діда.

— Ти відповідай! Я просто вірю, що бог є. А ти грамотій, ти все знаєш, ти й відповідай.

— А ти не вір, поки рукою не помацаєш,—знущався Гречка.

Маленький, зморщений Куцало підвівся на одне коліно. Він так хвилювався, як, мабуть, хвилювався Копернік, захищаючи свою теорію руху землі.

— А він є!—вискнув дід.—Є, є, є!..

Робітники засміялися.

Гречка кинув недопалок, плюнув і похлопав рукою сизосиній котел паровоза.

— Звідки це взялося?—спитав він.—Ми зробили й є. Не зробили б—і нема. Для створення будьчого розумної сили потрібно.

— Ага!—підхопився дід,—от ти й спіймався. Значить, треба було розумної сили, щоб усе створити.

— Треба,—відповів Гречка,—та її нема. Ми, люди, є розумна сила, а природа—то механічна сила, сліпа сила, що творить на підставі певних законів.

Гречка не дбав про переконання. Він просто тішився з того, як течуть його розумні, складні слова і як вони діють на бідного що до слів діда.

— А закони звідки?—вигукнув Куцало.

— Закони з механічного руху природи.

— А ми звідки?

— Звідти ж... — відповів Гречка під сміхом робітників.

— Брешеш!—заверещав дід,—є він, є, є, є!..

— А що він робить?—спитав Гречка.

— Він?—спитав дід і роззявив рота.—Як це, що робить?

— А так от... Що він робить? Ми, наприклад, завжди змінюємо і поліпшуємо наші закони, удосконалюємо наше життя, революції з-за цього робимо, а що робить він? Ти кажеш: є бог. Добре. Ти кажеш: він розумна сила. Добре. Тепер дивись. Дощ іде не тоді, коли бог хоче, а коли дощеві надумається. Найкращий на землі гине, найпаскудніший живе. Безглузда воля однієї людини може зчинити війну, знищити половину людей... А де ж твій бог, де твоя розумна сила? Що він робить?!

— Він не вмішується!—вигукнув дід.

— Отож, — сказав Гречка:—він не діє, бо його нема. Діють механічні закони, бо вони є. Ми робимо паровоз на підставі законів природи, а вкажи мені випадок, коли б твій бог побудував хоча б наперсток.

— Закрийся, діду,—сказав схожий на Геркулеса шабровщик Олексій.

— Я не бог, я тільки слюсар,—сказав Гречка,—а люблю вийти до малярського цеху, коли звідти виходить новий пофарбований паровоз. Я дивлюся тоді, як вилітає він у поле, блискучий, швидкий, сильний, і розігнавшись зникає. Я тоді стою і почуваю себе єдиною розумною силою, що є в природі. А другої такої сили нема, бо я її не бачу.

— Ти сліпий,—сказав дід майже в вухо Гречці.

— А ти дурний,—відповів Гречка.—Через тиждень я проводитиму в поле оцей паровоз. Це буде номер п'ять тисяч сімсот сорок п'ятий. Приходь тоді, діду, і ми поговоримо.

Дід Куцало хотів щось сказати, але в цей час заґвинтили в небо гудки, тиша вибухнула гуркотом, наче розкололася. Застогнало тисячоголосо залізо. Дід стулив роззявленого рота, подумав і гукнув до Гречки:

— Ти взнаєш колись!..

Але Гречка не чув цих слів. Він потягся і встромив голову в циліндр паровоза.

ПЕТРО ГОЛОТА: Доба

Уславлю свій Уесерер.
Моя доба гнучка й багата...
Хвала премудрому Сократу,
Що вирина за кілька ер.
І вічно славні будуть ери,
Що мали голосних співців.
Хвала співучому Гомеру
За щирий, довголітній спів.
Блаженні генії од слави,
Що не вмирають на землі,
Що вбили гавкунів лукавих,
Втілилися в серця століть.
О геній, що горів багато,
Ти був завжди один... один...
А неуки й дегенерати
Росли, неначе із води.
Терзали генія за груди
Та грали у злодійську гру...
Копернік, Галілей у людях,
Ніколи в людях не умруть.
І зло росло... не те вже нині,
Неначе стало вже не так,—
Та розвелося на Вкраїні
До чорта слинявих собак.

Блаженні генії од слави,
Що не вмирають на землі,
Що вбили гавкунів лукавих,
Втілилися в серця століть.
І гордо дивляться далеко
В безмежну далеч поколінь.
Хвала мислителям великим,
Що не вмирають на землі.

Земля багата і плодюча
Дороги... люди... скільки мов!..
І ти зустрівся, в сонце йдучи,
З людьми обірваних думок:
Селькоро-критики „жорстокі"
Ростуть і зляться... Там такі!—
„Б"—Коваленко, Момот „Око"
І ще багато чудаків.
О ви, людці, творці з наказу,
І Бондаренки й Биковці,
Вас мало віршем цим образить,
А ляснуть добре по щоці.
Щоб ви в своє корито сіли...
Вас не злюбив би наш Тарас,
Що ви такі дурні, безсилі,
А прагнете вбивать, карать.
О, горе вам, „багдадські вори",
Що з горбиків снуєте гори
Та все дурниці плетете...
Із слів своїх страшних, безсилих
Собі ви риєте могили
І в цих могилах помрете.

ФІЛОСОФ З ГОЛОВОЮ ХЛОПЧИКА: Приклади образу

Богемний образ

Присвячую М. Хвильовому

Пихкає люльочку гора. Клапті туману і хмарок піднімаються з неї клубками та кільцями і пливуть у чистий, синій спірт повітря.

Божественний образ

Присвячую П. Тичині

Підніме душа хмарини у білій льолі руки до бога уверх по схилу гори. Проситься взяти на верхів'я, де легкий вітер, мов ангел, розгортає рожевувато-блакитні крила. А коло нього за ручку та душа і біла вівця з ними.

Голодний образ

Присвячую П. Голоті

Гора Аю-Даг на місячному морі, мов черства чорна хлібина на золотій таці.

Скульптурний образ

Присвячую С. Пилипенкові

Де тонко вирізблено гребінь хвилі, там вона проти місячного світла, мов прозорий жовтуватий мармур. І чорний мармур у товщах водяних. Витки закрутки й буклі хвилі просвічують, мов кучері мармурової Кіпріди, а то знов наче японські різані квіти з білого каменю і слонової кости.

А піна поверх, як розсмоктаний цукор на ніжній долоні.

ОЛЕКСАНДЕР СОРОКА: Копійки, Маркс і ідеологія

Вийте,
Кричіть —
Ваші слова —
Розмова псяча.
Скажіть,
Чи вам Авангард учить,
Коли ви діти
і
Вчинки у вас дитячі?
Галасом багато не зробити —
Покажіть діло,
А то ми вже бачили
і класиків,
і нео,
і в окулярах,
і без.
Ви вчора, п'ючи каву в „Росії",
Милувались з Европи,
Говорили:
— Зеров —
Месія,
А не яка-небудь шопа.
І нам —
Основоположникам нового світу, —
Слава,
Слава!..

А то ще, бува, вчепиться трясця.
А лікарі тепер які?
Все ж таки Маркс —
Хоч і маленька,
А ґарантія од нещастя —
Та й копійки.
І пишете —
Галасуєте
За бідаків,
За злиднів —
Медно;
Повстаєте на капітал,
Богів,
Розпинаєте Захід і Схід...
Ех, які ви кумедні, —
Сухі.
Правда,
Шеляг довбає камінь,
Але, друзі, не можна так, —
Ви ж ніколи не були з нами,
Щоб нині бить у злидарський літавр.
Та й ми вам не повіримо,
Ні, —
Військовий комунізм далеко —
У нас великий сумнів,
Щоб цап став лелекою.

ЛЕОНІД ЧЕРНОВ: Лист до Т. Г. Шевченка

Вельмишановний
Тарасе Григоровичу!

З великою радістю, з глибоким хвилюванням читав я Вашого листа до мене. Мені надзвичайно приємно, що Ви й досі не забули про моє скромне існування.

З кожного рядка Вашого листа сяє глибока тепла простота геніяльної людини. Це мене дуже вразило, як контраст. Бо наші сучасні українські мистці не дуже шанують цю простоту. Після першого десятка видрукованих віршів або другої постановки—наш мистець уже купує собі котелка, встановлює телефон, призначає прийомні години, робить манікюр і до знайомих звертається так:

— Ей, пссст, як вас там?

Із старих звичок залишає тільки одну: звільняє носа за допомогою пальців. Захоплені „поклонники" цю дію вважають за прояву безпосередности й оригінальности.

Однак, до справи. Ви прохаєте мене, вельмишановний Тарасе Григоровичу, написати вам про наше сучасне громадське життя, про мистецькі справи, про долю героїв Ваших творів. Ви питаєте, чи й досі ще царі та пани п'ють кров народню з такою зажерливістю, як за Ваших часів.

Тарасе Григоровичу! Любий! Та хіба Вам і досі ніхто не переказував? Чи у Вас там, на Олімпі, немає радіоприймача? Немає в нас більше царів! І панів немає! Вже десять років, як викинули в помийницю те сміття. За словом Вашим, „окропили ми волю вражою злою кров'ю". Здійснились Ваші, Тарасе Григоровичу, найпалкіші бажання. Не пізнали б Ви тепер того замученого люду, бо нині він сам, як то кажуть, будує своє щастя і керує своєю державою.

Ех, коли б Ви були серед нас, Тарасе Григоровичу! От написали б поему! Не знаю тільки, чи пощастило б Вам вступити до якоїсь сучасної літорганізації. До „Авангарду" Вас Валеріян Поліщук напевно не прийняв би, бо у Ваших віршах не почувається індустріялізації фемінізації. Довелося б Вам, напевно, йти до „Нової Генерації", до Семенка. Тільки там треба вірші свої робити в такий спосіб, щоб у кожному рядку було не більш двох літер. „Остальное приложится", — як каже старе наше українське прислів'я. А втім, у нас існує ще й ВУСПП, і „Молодняк", так що можна найти собі літорганізацію до смаку. Існують у нас, до речи, ще й неокласики. Вони запевняють, що відрізняються від класиків тільки першими трьома літерами, але їм ніхто не йме віри.

Дехто з героїв Ваших поем живий ще й досі. Недавно оце мав звістку про Залізняка й Гонту. Живуть вони зараз у Польщі, горять бажанням помсти за свій нарід, що стогне під польським панським чоботом. Кажуть, що ніякі суди, ніякі дефензиви не врятують панів від гніву народнього. Завзяті хлопці.

За Катерину не турбуйтесь, Тарасе Григоровичу. Вона акуратно дістає аліменти й почуває себе прегарно. Її малий вже в піонерах. Дуже здатний хлопчисько. Побий мене блискавка, коли за десять років він не буде головою окрвиконкому.

Назар Стодоля кинув романтику і працює зараз в кооперації. Вчора зустрів мене на вулиці і, пригладжуючи довжелезну бороду, прогримів:

— А ти, поете, все мрієш? Знай же, мрійнику: жодна волосинка не впаде з голови твоєї без найближчої участи кооперації.

Тепер, здається, він поголив бороду і пішов працювати в ВУФКУ.

Трохи не забув: той богомаз, що вчив Вас малювати, живий ще й досі. Зважаючи на об'єктивні обставини, він спішно перемальовує своїх богів на портрети вождів, вступив до АХЧУ (Асоціяція Художників Червоної України), мріє про заслуженого художника республіки. Єрмілов, Петрицький і Падалка сумно хитають головами.

Українські театри дуже Вас шанують. Ваші роковини вони завше відзначають постановками інсценізацій Ваших творів. „Березіль" відновив Ваших „Гайдамаків", і так вдало, що навіть досвідчені театри не можуть відрізнити їх від „Седі", чи „Золотого Черева".

А ВУФКУ надіслало до Москви примірник своєї постановки „Тарас Шевченко". Дотепні московські кінематографщики з цього приводу порозліплювали скрізь жовтоблакитні плакати з волами, гопаком, медом та горілкою. Дуже вдала реклама. Думаю, що в подяку за таку рекламу Ви потиснули б московським кінематографщикам руки. Так потиснули б, що б вони, оті руки, захрустіли та й поодсихали б.

А взагалі наше кіно й театри процвітають. Виставляють здебільшого п'єси сучасних українських драматургів: „Седі" Могема та Колтона, „Мікадо" Сулівана, „Золоте черево", „Джімі Гіґінс", „Сон літньої ночи" Шекспіра. Класичні автори—Дніпровський, Мамонтів — зараз не в пошані. Щасливим винятком є тов. Куліш. Його п'єсу можна вважати за прийняту до постановки уже в той момент, коли він, позіхаючи, говорить до товаришів:

— Щось скучно мені стало... Я так гадаю, чи не написати мені якусь п'єску, га? Однаково ж її ніхто не побачить...

Ви ще запитуєте, як тепер пишуть наші поети? — Добре пишуть. Дуже добре. Часом читаєш вірша якогось молодняківця чи ВУСПП'івця і дивуєшся:

— Ну, і здорово ж пише хлопець. Просто тобі від Шевченка не відрізнити.

— Та тут і відрізняти нічого, — каже хтось. — Бо він цього вірша у Шевченка повністю „здув". Підмішав трохи індустріялізації — та й годі...

Ну, прощайте, Тарасе Григоровичу. Вітайте там Пушкіна, Шекспіра, Лева Толстого й Гете. Другого разу напишу Вам більше і докладніше,—а писати є про що.

А може Ви сидите оце зараз на Олімпі біля радіоприймача або біля гучномовця і слухаєте мене? Ах, як би мені це було приємно...

Я часто читаю свої твори по радіо, але до цього часу не чув про них путнього одзиву. Чую тільки такі, від яких у мене тихо й безболізно в'януть вуха.

Прощайте, Тарасе Григоровичу. Або краще—до побачення.

З глибокою пошаною до Вас—

Ваш *Леонід Чернов*

СЕМЕН ЄХІДА: Епіграма

Як би не боролись ми,
Що б там хто не скуб з кого,—
Точиться розмірена дрібними замірами
Безнадійним клейстром
Критика Якубського.

СИНЯ КНИГА

Є традиція публікувати, в міру потреби, у формі різних синіх, червоних, білих, чорних і т. ин. книг збірки різних документів і матеріялів, що освітлюють, виправдують, засуджують чи взагалі з'ясовують історію тої чи иншої історичної події в міжнародньому житті. Ми трошки знижуємо тон цих книг своїм розділом „синя книга", де теж містимо низку документів, віддаючи належне значіння нашому міжлітературному життю. Адже згодом на відповідних сторінках відповідних журналів ці документи все одно будуть опубліковані, але якраз тоді, коли для нас з вами, любі читачі, вони загублять вже свою кров'янисту актуальність.

Подальша лінія розвитку Авангарду після відомого Заклику 1925 р. пішла так: 4/X—1927 р. в Будинкові Вчених зібрались нижчепідписані й прийняли таку резолюцію:

I. До радянського суспільства

В наш час у мистецтві помітна певна стабілізація, що не відповідає поступові соціяльно-економічних форм і шкодить культурному розвиткові радянської України.

Ми, творці нового, жовтневого мистецтва, що йдемо в авангарді його, хочемо, одштовхнувшись од цієї стабілізації, повести українське мистецтво вперед по шляху доцільної відповідности реальним формам життя нашої доби—доби пролетарської диктатури й індустріялізму.

Ми хочемо спільними силами зайнятись мистецькими шуканнями, винаходами й творенням, щоб не захолонути на сучасних невеличких стандартиках художньої творчости.

Для вияву незалежного й авангардного художнього слова, звуку фарби й конструкції нам треба утворити низку збірників і журнал-газету.

Ми звертаємось до українського радянського суспільства, компартії й влади допомогти нам у цьому нашому начинанні.

Група мистців Авангард

В. Поліщук
М. Туган-Барановський
Е. Хазін
А. Гельфандбейн
Віктор Ярина
А. Санович
С. Метер
Шульга-Шульженко
Ю. Корецький
Вал. Борисов
О. Берндт
А. Дашевський
Є. Фомін
К. Богуславський
В. Єрмілов

II. Лист до тов. Скрипника

Шановний товаришу
Миколо Олексійовичу!

На Вашу пропозицію в розмові з нами, як представниками мистецької групи Авангард, взяти участь у диспуті, що буде в будинкові ім. Блакитного, про нашу літературну дійсність, де Ви маєте зробити вступну доповідь, ми з жалкуванням мусимо повідомити Вас, що навіть бути присутніми на цьому диспуті ми не матимемо змоги з тих причин, що президія будинку літератури імени Блакитного не запропонувала нам взяти участь у диспуті. Та й взагалі не зможемо бути на диспуті, бо ми не є членами будинку літератури ім. Блакитного, а диспут влаштовано лише для членів будинку та осіб запрошених. На доказ цих наших тверджень додаємо до цього вирізку з газети „Вісти" з додатку „Культура й Побут" про диспут „Наша літературна дійсність", де перечислено запрошених письменників, а також повідомлено про те, що на диспуті можуть бути лише члени будинку літератури та особи запрошені.

Прийміть запевнення у щирій пошані до Вас

В. Ярина, В. Поліщук

До речи, на диспут чогось не запрошено і представників „Нової генерації." 17. II. 1928 р.

БЮЛЕТЕНЬ АВАНГАРДУ

III. Постанова НКО тов. Скрипника

(5/III—1928 р.)

(Опубліковано в „Бюлетені Народнього Комісаріяту Освіти“ в № 12 (99) од 19—26 березня 1928 р.)

165. Декларація літературної групи Авангард та прохання їх допомогти їм у виданні їхнього часопису (п. 26)

Декларація та прохання групи Авангард про те, що група Авангард стоїть на ґрунті „культурного розвитку радянської України“ шляхом „ведення українського мистецтва відповідно реальним формам доби пролетарської диктатури“, що платформу цю і лист підписали 15 чолов., в тому числі — Поліщук, Ярина, Єрмілов, Голота і т. ин., що таким робом група ця є одна з літературних груп, що стоїть на загальному річовищі радянської культури, — тому визнати за можливе допомогу з боку НКО літературним робітникам тієї групи.

Звернутися до ДВУ з пропозицією обговорити питання про можливі форми тієї допомоги.

IV. Нарком Освіти УСРР тов. Скрипник про групу „Авангард“

(З доповіди „Наша літературна дійсність“ на диспуті, що відбувся в м. Харкові в будинку Літератури ім. Блакитного 18—21 лютого 1928 року)

Є одна невеличка літературна група, що здобуває собі права на існування, — група Авангард. Багато і багато відмовляють навіть самому існуванню цієї групи — заявляють, що такої групи не існує. Але, шановні товариші, так було і з українським народом: йому відмовляли в існуванні, а він таки існує (сміх). Знову таки, я що до художнього напрямку, не досить великий прихильник конструктивістичного динамізму, що за його ознакою об'єднується художня група Авангард, але ж ця група об'єднується за художньою ознакою, під прапором, що на ньому написані мистецькі лозунги художнього охоплення життя, мистецьке розуміння життєвого процесу. Тому, я гадаю, на терені радянської землі, під нашим пролетарським сонцем, знайдеться місце, де ця група самовизначиться художньо і своїм існуванням примусить визначитися також і инших. Менше посміху над художньою ознакою і більше естетичної художньої критики її. Цей, на мою думку, лозунг повинен бути лозунгом повсякденним нашого художнього життя.

V. Авангард і вельмигонорні пани-товариші з ВУСПП'у

Історично-літературні фактики

До Секретаріяту Спілки Пролетарських Письменників (ВУСПП)

Одкритий лист

Мене дуже неприємно вразило повідомлення тов. Коряка про те, що взаємовідносини між авангардовцями і вусповцями, а зокрема мною й ВУСПП'ом, з якогось часу начеб-то почали повертатись на ворожі, і що тому спричинився начеб-то мій вступ до Вапліте.

По-перше, я завше і неухильно викривав частину модернізованого хуторянства ваплітян, аж до останніх днів (див. рецензію на Мисика в „Плужанині“ № 9 — 10), однак, погоджуючись з деякими їхніми положеннями, наприклад, в питаннях кіно.

По-друге, мені, як представникові незалежної групіровки Авангард, що не має власного місця для друкування, приходиться знаходити таке місце в радянській пресі, де тільки прийдеться, що не виключає моеї незалежности й критичного ставлення до всіх инших угруповань, не виключаючи і Вапліте, Молодняка та ВУСПП'у, але критика хиб останнього випливає з бажання виправити і зміцнити роботу вусповців, і тому різні темпераментні постанови ВУСПП'У в наш бік, особливо на передодні створення федерації, ніяк не можуть спричинитись до зближення між „Авангардом пролетарського письменства“ і ВУСПП'ом. Але, з другого боку, треба завше пам'ятати, що зближення в майбутній федерації ще не поглинення, а лише співпраця, і тому я ставлю перед ВУСПП'ом одверто питання, чи шукає ВУСПП координації пролетарських сил письменства, а чи прагне підкорення собі всіх тих, хто хоче зберегти право пролетарської критики, оголошуючи в противному разі їм війну, і чи можуть авангардовці, не маючи свого органу, друкуватись, напр., у „Гарті“, „Літгазеті“, „Красному слові“ і т. д., а чи в теперішньому стані, в стані підготовки до федерації, така можливість виключається?

Прохаю в найближчому часі дати нам офіційну відповідь.

З товариським привітом

Уповноважений Авангарду *В. Поліщук*

4. XII. 1927 р.

Від редакції: На цей лист ВУСПП Авангардові офіційно нічого не відповів, а редакція журналу „Гарт“ повернула до тов. В. Поліщука ще і його вірш „Радіо“, один з кращих віршів написаних цим автором і видрукований у „Плузі“. Це, очевидно, після того, як вусповці звідкись почули „силу“. Бо ж відомо, та й І. Микитенко на літдиспуті офіційно це казав, що сами вожді ВУСПП'у у свій час приходили й прохали Поліщука піти з ними вкупі. Значить, не бажання широкої співпраці, а кволість чи мніма „сила“ керувала політиканством ВУСПП'у та витравлювала всякі художні критерії й шукання.

МИСТЕЦЬКИЙ ВІНІҐРЕТ

ПОДЯКА

Авангард висловлює щиру подяку всім, хто сприяв популяризації ідей та окремих членів Авангарду, хто сприяв ростові нашої літературної школи своїми негативними виступами, живим чи друкованим словом. Особливо повинні ми подякувати всім тим, хто захоплено і стрімголов пішов на гачок нашої критики, а то й дражні. Тут безперечно перше місце належить нашому дорогому старателеві і не вельми хитромудрому мінус-приятелеві Момоту Вані (чому у нас не вживають в таких випадках: Іванушка?). Він зі всіх критиків найбільш аркушів присвятив Авангардові й авангардовцям. Ми для нього були чистим кладом, але й він для нас теж. Далі в черзі стоять популяризатори наші з „Літературної газети“, а зокрема т. Війтівський, що веселив нас своїми фейлетонами. Слід відзначити наших старателів і з газети „Всеукраинский пролетарий“, де особливо визначився один з прізвищем на „...копф“, що представляв собою українську пролетарську літературу. Найшлись наші популяризатори і в „Плузі“.

За словесну працю на наш млин мусимо подякувати нашому дорогому лікареві Микитенкові, теж Вані (шкода, що не можна Іванушці), і тов. Хвилі, що хоч і не часто, але все ж не забував нас своїм прилюдним словом, тісно тримаючи нас у своєму серці в ті часи, коли Авангард мусив іти проти крутої хвилі нашого літературного життя. Особлива ж шана від нас Євгену Касяненкові, що не дозволяв про нас навіть пікнути нашим ворогам на сторінках своїх бойових видань, не кажучи вже про друзів, яким теж не давав пікнути, пам'ятаючи, за англійським прислів'ям, що од друзів важче рятуватись, ніж од ворогів.

Ще раз усім вам, дорогі наші друзі, приятелі і старателі, щира щирісінька подяка, а разом з тим і врочиста обіцянка, що ми вас ніколи не забудемо, як не забуде вас і історія української літератури.

Мусимо похвалитись, що неодмінно помічають нас наші літературні гордякифутуристи з „Нової генерації“. В кожному числі свого жовтого журналу вони згадують Авангард чи когось з Авангарду, підмазуючись до конструктивности. Ми раді, що деструктори, натягаючи на себе тепле для наступної сучасности й далекої історії одіяльце конструктивізму, уміють лайнути сусіда, що те одіяльце придбав, і тим сприяють скупченню уваги на тому одіялі, а це для нас о с о б л и в о потрібно.

Коли б не ви, всі разом, любі товариші, популяризатори і старателі наші, то можливо, що легенда про неіснування Авангарду справдилася б. А то ви не дали загаснути суспільній увазі зупинятись на конструктивно-динамічному напрямкові нашої літератури, а, навпаки, роздмухували її, як струї води запалену нафту.

ХИБНІ ШЛЯХИ „КАБІНЕТА“ Й ИНШИХ

Інститут Тараса Шевченка—його кабінет радянської літератури (а не публіцистики!) у складі таких своїх співробітників: Федьчишина С., Коваленка Б., Коряка В., Кулика І. Ю. та Мотузки М. за загальною редакцією того ж таки Коряка виготував збірник матеріялів під назвою „Шляхи розвитку української пролетарської літератури“, де подано, з їх точки зору, все найістотніше, що було в літературній дискусії 1925—1928 р. р. Видало книжку в-во „Український Робітник“ розміром на 24 друкаркуші в ціні 4 крб. 50 коп. примірник.

В книжці уміщена літературна публіцистика з нашої преси за згаданий період, найбільше віддано місця непотрібній насьогодні плутанині Хвильового і не меншій, але сухішій плутанині Пилипенка та публіцистичним виступам вуспівців, що мали б цю плутанину розплутати, коли б її раніш і своєчасно не розрубала компартія.

Добре, що хоч у „Шляхах розвитку“ є розділ про те, як рубнула партія по літературно-публіцистичній (а не мистецькій) плутанині, після чого вже згодом безстрашно ударив і Коряк.

Для живого мистецтва наших днів, для художнього поступу україн. письменства ця книжка зовсім непотрібна. Вона, вказуючи на нашу мистецьку й критичномистецьку бідність, бо ми і досі не спромоглися дати доброю книжкою підсумку мистецьких течій і напрямків в укр. літературі, а по-старому заповнюємо відсутність такого підсумку в нашій літературній історії громадсько-ідеологічною грінченківщиною,—ця книжка теж попадає у те порожнє місце, і порожня сама нічого не заповнює. У нас ще з „Гарту“ (помилка Блакитного) пішла така поведенція: неясність художньої установки та відсутність художности заповнювати громадським та ідеологічним. У ВУСПП'і, „Молодняку“, „Плузі“ ця інерція продовжується ще й досі. Всі вони, даючи нову грінченківщину, забувають про мистецтво красного слова, як функцію соціяльно-економічних рухів (і це головним чином треба досліджувати), завдяки якому (мистецтву красного слова) і можлива змістово-публіцистична його акція. У нас як прокляття над літературою українською за всі часи тяжить забування чи нехтування поступу й зміни художніх форм, які повинні бути першоосновою літературних досліджень, як це водиться у великих літературах. На горе, ми такі бідні на художню критику (публіцистичної зате у нас досить!).

І ту свою бідність затикаємо клоччям літературно-публіцистичних суперечок, куди лізе всякий „кооператор“, всякий, кому не лінько. Це все виявило себе з гіршої і кращої сторони в літдискусії 1925—1928 р. р., цю біду на прилюдні очі підкреслено випирає книжка „Шляхи розвитку“. Вона створена хіба лише для літархіварів наших днів, для малограмотних критиків-публіцистів з наших громадсько-політичних літорганізацій, що нашвидку підчитають про Гарти-Плуги (їх тоді там не було) та ще для найвідсталіших студентів історико-літературних закладів. Але живе життя, але поступ художньо-творчої

шукаючої чи сприймаючої думки нічогісінько в цьому фоліянті не знайде. Ця книжка є трухло, перетерте машиною часу, гідне на заготовку угноєння, але не на поживу живого споживача творчого слова.

Фальшива установка книги „Шляхи розвитку“ дати розгляд не мистецьких шкіл і напрямків, а громадсько-політичних літорганізацій (навіть статути прикладено)—дхне мертвечиною і підкреслює непотрібність таких організацій на сьогоднішній день, що продовжують живитись цією мертвечиною.

Інститут Тараса Шевченка з поганого почав. Замість того, щоб простежити і подати схему зміни художніх форм і шкіл української літератури у зв'язку з соціяльно-економічними змінами починаючи хоча б з романтиків, через натуралістів, символістів і неосимволістів, футуристів й ин. дійти до наших днів—неоромантиків, неокласиків, неореалістів, футуро-деструктивістів і конструктивних динамістів (спиралістів),—Інститут Т. Шевченка пре на лоток своєрідну, сьогочасну, але вже неактуальну грінченківщину, забуваючи за головну потребу: дати дійсну історію українського словесного мистецтва, як, напр., історію малярства і його шкіл, а не заступати це сурогатом голої літпубліцистики та статутами літературних товариств ім. Б. Грінченка, чи ім. І. Франка. Пора вже розподілити працю красному письменству між газетою й публіцистикою з одного боку, та між художніми виданнями й критикою—з другого.

Час, коли публіцистика і філософія тікали до літератури, щоб нею маскуватись, уже минув. Лише один Донцов стоїть за таку форму, але він має з чим утікати.

Книжка „Шлях розвитку“, роблена в основі вуспівцями, мала б бути самовиправдуванням вуспівського права на існування, але це самовиправдування, на нашу думку, цілком похоронне. Не рятує ВУСПП, як і цю книжку, навіть авторитет Коряка. У техніці книжки зазначмо колосальний мінус: примітки не поодбивані од текста—критичне клоччя та малосвідомий споживач заплутаються.

АРХІТЕКТУРНІ ГРОБОКОПИ НЕ ЗДАЮТЬСЯ

28/VII ц. р. в газеті „Харьковский пролетарий“ уміщений був лист групи старих інженерів-будівників Гнусіна й инших, де ці іхтіозаври (і де вони тільки могли зберегтись—на Южной ж.-д.!) протестують проти життя. В цьому листі Гнусін і К° гнусно виказують своє незадоволення з проєкту нового почтамту, що будується в конструктивному стилі на привокзальній площі. Проєкт належить молодому архітекторові Мордвінову і вражає своєю доцільною красою, добрим розпологом обсягів і склянно-бетоновою прозорою міццю. Однак Гнусіни, бажаючи крутити колесо історії назад, за формального причіпкою архітектурних ансамблів, хотіли б змінити проєкт будинку, що вже будується за стилем індустріялізму, хотіли б змінити його на стиль царського сенату. Не кажучи вже про те, що площу наполовину попсовано двома архітектурними бовдурами царським „Управлением“ і радянським „Житла“, що збудовані теж, очевидячки, якимись Гнусінами; останні хочуть зіпсувати ще й другу половину площі. Але трудящі і справжні мистці сучасности, звичайно, їм цього не дозволять.

КИЇВСЬКІ ПРОВІНЦІЯЛИ ТА ХАРКІВСЬКІ РОЗУМАКИ

Не зважаючи на той столичний апломб, що його мають діячі-культурники м. Києва, Київ усе ж залишається провінцією. Це виявляється, головне, в тому, що ці кияни не можуть піднестися до всеукраїнського виднокругу: їх перспектива провінціяльна, в крайньому випадку правобережна. Це виявляється більш-менш у всьому, але найяркіше в літературі, навіть у дрібницях. До таких показових дрібниць ми відносимо й вихід альбому письменників, що є додатком до журналу „Життя і Революція“. Альбом дав акцентацію на письменників киян, забувши за свою всеукраїнськість. Це виникло в наслідок відсутности широкої перспективи, що дає киянам через те саме можливість рахувати себе і свої оцінки найвищими, всеукраїнськими, справді бачачи лише свою околицю. Так, наприклад, поруч з уміщенням таких письменників киян, як Косяченко, Фальківський, Плужник, Качура, Васильченко й инш., вражає відсутність загальнорадянських і переважно післяреволюційних письменників, як драматург Мамонтів, драматург і новеліст Дніпровський, байкар і прозаїк Пилипенко, новелісти—Вражливий, Смолич, Коцюба, Майський, поети—Коляда, Усенко, Забіла, Панів, Доленго, Влизько, сатирик Котко, далі в pendant до Васильченка—Філянський, Хоткевич, Будяк. Відсутність цього доброго тузина письменників в сучасних і якраз дає відчути неповність альбому і його київський провінціялізм. А шкода. Ця штука добре зроблена, хоч і дорогенька, і за одним заходом слід було б задовольнити представництво всієї української радянської літератури.

Але те, що устругнуло видавництво ВУРПС'у „Український Робітник“, переходить вже всякі межі і конкурує з форменним безобразієм. Взагалі до роботи цього видавництва треба було б пильно приглянутись, бо воно ховає свою діяльність за дуже гучну рекламу. Це видавництво взяло й видало для робітництва 5000 комплектів портретів українських письменників. Поруч старих письменників, добір яких не блискає знанням діла, видавництво подало ще й сучасних. Ми маємо Слісаренка, Косинку, Панча, Микитенка, Копиленка, Любченка А., Пилипенка, Головка, нарешті, Сосюру, Тичину і Хвильового. Це і все. Ми вважаємо такий добір не чим иншим, як чиновницько-літературним холуйством. Що ж це ви, товариші, ділите українських пролетарських і радянських письменників на чорну і білу кістку за принципом: прислухайся і звивайся? Чому не популяризувати серед українського робітництва тих сучасних письменників, що є на чолі української пролетарської та радянської творчости, що є найяскравішим її виявом: Поліщука, Семенка, Рильського, Підмогильного, коли ви вже містите Косинку, Тичину і (?!) Микитенка? Чому далі не поінформувати в „книжковому колекторі ВУРПС“ про таких яскравих письменників як Шкурупій, Сенченко, Йогансен, Загул, Кулик, Терещенко? Що вони менш достойні, ніж уміщені вами, товариство з видавництва „Український Робітник“?

Погану літполітику ведете ви. Ділити українське сучасне радянське і пролетарське письменство на своїх сосунків, на літературних мазунчиків і „отщепенців“? Тільки гнучкістю хребта і відсутністю не то що об'єктивности, а й розуму поганого урядовця можна пояснити цей поділ наших письменників на овець і козлищ. Кому це потрібно? Українському робітництву? Чи, може, щоб зробити з творчих шукачів і літературних протестантів—одним словом, з козлів зробити покірних, нехарактерних, травоїдних літературних овечок на смак редакції вашого видавництва? Хіба від цього виграє поступ художніх форм пролетарської літератури? Гай, гай „спритний“ видавецький урядовець про це не турбується, йому чим менш шукань, чим менш „мыслей“,—тим затишніш. Тому він і боїться показати широким колам неспокійних творців і змазує їх.

ПОСТУП ФІЛЯНСЬКОГО

Мусимо відзначити приємне явище повороту до революції в останній час у темах і навіть у фактурі таких поетів як Філянський і Рильський (Першотравнева сюїта.) Особливо багато зробив Філянський книжкою „Цілую землю". Він одмолодів і навіть став індустріялістом. Його цикл геніїв, його „Дніпрельстан"—показують у Філянському такого визначного глибокого, культурного і нашого поета, що про нього негативно може відізватись лише витриманий дурень.

Треба додати, що Філянський почав використовувати зміну розмірів, дольники й навіть окремі випадки верлібру, відчувши революційну добу. Життерадісність Філянського, соковита урочистість і глибокий темперамент його любовного циклу та „Києва", де навіть мистецтво старої української ікони Філянський зумів розглянути крізь матеріяльність образу й життєвість людської плоти, що її втілили старовинні українські майстрі-малярі,—все це говорить за те, що Філянський цілком наш поет, поет наших днів. І тому дивною видалась помилка рецензента „Комуніста" т. Я. Хоменка, що взяв і збестив книжку „Цілую землю". Наша критика, б'ючи по хибах, повинна підкреслювати досягнення й еволюцію ідеологічну та формальну, особливо, коли письменник тягнеться до нас, до революції. А т. Хоменко переніс у газету „Комуніст" (№ 139, 17, VI. 1928) методи Зерова, що бив Загула за те, що той наблизився до революції. Ведмежа послуга.

ШКІДЛИВА КРИТИКА

Помітно одно досить неприємне явище в нашій літжурналістиці. З числа в число майже у всіх наших журналах і літдодатках даються повні огляди російських літжурналів. Передову ролю в цьому відограють „Культура й Побут", „Критика" і „Червоний Шлях", але оглядів українських журналів в такій твердій неминучості у них якраз немає. Це пояснюється спритністю деяких новопридбаних наших критиків, що прекрасно знають російську літературу й журналістику, і ні в зуб — українську. Коли їм доводиться писати рецензію на українську книжку, то вони завше танцюють од пічки російської літератури з дуже неприємною тенденцією: доводити, що українська поезія й проза така сама, як і російська, лише трошки гірша і з кількома роками запізнення в наслідуванні російської літератури. І ви знаєте, як противне це похлопування по плечі нашого письменства, особливо коли це робить який-небудь недорікуватий аспірантик. Прогляньте рецензії з згаданих журналів і тоді самі побачите, про кого більш-менш говориться.

ПОРОХ СИПЛЕТЬСЯ

Не можемо не відзначити занепаду додатку до „Вістей"—„Культура й Побут" і журн. „Плуг" та почасти „Критика". Останніми місяцями ці періодичні видання обернулись на якісь „Літературно-архівні вісті", де знайдете про Нечуя, Коцюбинського, Свидницького, Тесленка і т. д., Короленка, Горкого, Чернишевського (про европейських—немає: обмеженість) і т. ин., короткі статтейки, гідні для провінціяльної газети в яку-небудь календарну річницю, або спогади про..., але ніяк не статті на тему сучасного письменства та мистецтва. До речи — російські журнали про укр. літературу—ні гу-гу. „КІП" до того ще займається музейними справами (огляди музеїв) і шахами (єдиний плюс). І це роблять так наші сучасні літературно-мистецькі журнали! А в Москві в той час навіть газ. „Правда" дає цілі числа, присвячені бойовим темам сучасного мистецтва і літератури, як напр., од 4/VI 1928 р. Ах, яка ми ще Азія порівнюючи до Москви! Отже — ближче до Москви, хай живе Европа!

НОВІ КНИЖКИ АВАНГАРДОВЦІВ

Вийшли такі книжки авангардовців: В. ЯРИНА—„Ледяні деталі", вид. „Книгоспілки", „Роси" оповідання, вид. „Рух" (посмертні), Л. ЧЕРНОВ—„125 днів під тропиками", вид. ДВУ, Р. ТРОЯНКЕР—„Повінь" кн. поезій, вид. „Плужанин", П. ГОЛОТА—поема „Будні", вид. ДВУ, В. ПОЛІЩУК—„Геніяльні кристали", вид. „Маса" і „Козбу Ягід"—оповідання й афоризми, вид. ДВУ.

ПЕРЕСАДКА мистецьких ФОРМ з однєї доби в другу РІДКО ВДАЄТЬСЯ. Це все одно, що пересаджувати серце чи мозок: ріжниця конституції організмів шкодить.

Спіралізм—філософія і практика сучасного червоного мистецтва.

Авангард—це мистецька молодість трудящих.

ЗМІСТ БЮЛЕТЕНЯ АВАНГАРДУ

Загальний розділ

Літературний прейскурант

Синя книга

Мистецький вініґрет

Проза вуспівців — це ВОСКРЕСЛИЙ КАЩЕНКО

Геть анархо-деструкторів, хай живе КОНСТРУКТИВНЕ ЖИТТЯ

„ПЛУГ" — це тільки мертва інерція та задубіла традиція

ОФОРМЛЕННЯ: В. ЄРМІЛОВ, О. ЛЕВАДА

„Я ДОВГО СТРАЖДАВ—пише нам співробітник Прилуцької контори тресту „Шило-Швайка“ гром. Андрій Вергунов—загубив сон, перестав їсти, почав недочувати й хворіти на голову. Права десниця нестерпно свербіла.

Дружина моя Філістина Генадієвна напувала мене блекотою, руку-ж мастила бобковою маззю.

Після невдалого лікування дружини запрошено було місцевого лікаря, який, після 6 місяців настирливого й упертого лікування, визнав свою неспромогу допомогти мені. Спродавши усе своє майно, за винятком фото-апарату, я виїхав з дружиною до столиці, де скликаний був консиліум з найкращих лікарів.

Дізнавшися, що я фото-аматор і що чимало фото-невдач спіткало мене, консиліум порадив мені передплатити „Фото для Всіх“ і негайно виїхати до місця попередньої роботи. З того часу пройшло кілька тижнів. Я цілком одужав, поважчав на 4 пуди і за активну роботу в стінгазеті обраний на почесного члена нашого місцкому. Додаю до цього дві свої фотографічні картки—до й після хвороби“.

ФОТО ДЛЯ ВСІХ

ЖУРНАЛ МАСОВОЇ ФОТО-РОБОТИ

Адреса Редакції—Харків, Сумський пров., № 5

ФОТО ДЛЯ ВСІХ подає провідні статті, підпорядковуючи фотоаматорство та фото-роботу взагалі завданням культурної революції.

ФОТО ДЛЯ ВСІХ містить статті з практики фото-роботи, дбаючи за піднесення технічного рівня української фотографії.

ФОТО ДЛЯ ВСІХ подає фотографічні роботи найкращих майстерів-світлописців України, Росії й закордону та фотографії фото-молодняку, та стежить за розвитком усіх галузей фотографічної техніки.

ФОТО ДЛЯ ВСІХ є найкращий порадник для підвищення своєї фото-кваліфікації, бо журнал провадить стале листування з читачами та веде постійний відділ дружньої критики.

Відповідальний редактор **М. Паньків**

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА ЖУРНАЛ

„ФОТО ДЛЯ ВСІХ“

на місяць—30 коп., на 3 місяці — 85 коп., до кінця 1928 календарного року—1 крб. 75 коп.

Для передплатників **„ФОТО ДЛЯ ВСІХ“** до кінця року, що бажають одержати в **додаток до журналу ще порадник С. П. КРАВЦОВА (Криги)—„Що треба знати фотоаматорові“** (має 216 стор. ілюстрованого друку) встановлюється знижена передплатна ціна на журнал разом з порадником **2 крб. 75 к.** Роздрібна ціна одного номера журналу — 30 коп.; висилається він також після одержання вартости в марках.

Передплату слати на адресу Видавництва „Робітничої Газети Пролетар“

Харків, Сумський пров., № 5.

Приймають її також усі поштові підприємства на місцях.

ЩО МИ СКАЗАЛИ Б

коли б нас—Авангард—запитали, який журнал найпотрібніший в робочому клубі, в гурткові спортивному, фотографічному, есперантському, театральному і т. д. і т. інш.,—то ми не завагавшись сказали б—найпотрібніше всім журнал

КУЛЬТРОБІТНИК

Культурне життя українського робітництва, його потреби в галузі культури цей журнал відображає так влучно зрозуміло і практично, що для наших культробітників, культактиву і просто культурних робітників—цей журнал потрібний, як повітря.

Журнал **КУЛЬТРОБІТНИК** добре ілюстрований. Він освітлює всі питання культурної роботи, що стоять перед робітничою суспільністю та клубним керовництвом, звертає увагу на мистецьку роботу, дає режисерські вказівки, друкує естрадний матеріял, накреслює маршрути туристам, питання роботи гуртків і комісій—це справа особистого гонору редакції журналу **КУЛЬТРОБІТНИК**. Нарешті літературні поради, оцінка книжок для робітничих бібліотек і в додаток чотири нові п'єси—це все захоплені обов'язки журналу **КУЛЬТРОБІТНИК**, що є орган ВУРПС'у, ХОРПС'у та ВУК'ів профспілок. Отже, передплачуйте цей потрібний журнал. Лише одного можна сказати, що журнал трошки задорогший, але при наших цінах на книжку—він все ж таки дешевка—а тому не вагайтесь і **передплачуйте** журнал **КУЛЬТРОБІТНИК**.

ЦІНА ЖУРНАЛУ З ДОДАТКОМ „РОБІТНИЧИЙ ТЕАТР“

На рік	**9 карб.**	**На 3 місяці . . .**	**2 карб. 40 коп.**
„ ½ року . . .	**4 карб. 50 коп.**	**„ 1 місяць . .**	**80 коп.**

Адреса редакції—Харків, майдан Тевелева, Палац Праці, пом. 60, кімн. 12. Тел. 38-51.

Передплату приймає головна контора видавництва „Український робітник“ (Харків, Горяїнівський провул., Палац Праці, пом. 126. тел. 44-05), видавництво „Всеукраинский Пролетарий“ (Харків, майд. Рози Люксембург, Палац Праці, тел. 26-06), всі філії зазначених видавництв, агенти, що мають відповідні мандати та всі поштово-телеграфні контори.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛ

„Авангард“

ТА МИСТЕЦЬКУ ГАЗЕТУ

„ДОБА КОНСТРУКЦІЙ“

Харків, майдан Тевелева, 23

40 коп.

СТІЙ!

ЗУПИНІТЬ ОЧІ ТА ПОМІРКУЙТЕ

УВАГА!

ТОВАРИШІ Й ГРОМАДЯНИ

Вишліть 3 крб. в найближчий час на адресу:
ХАРКІВ, МАЙДАН ТЕВЕЛЕВА, 23 (коло ВУЦВИК'у)
редакція журналу

Авангард

Це буде перший Ваш внесок на передплату цього яскравого журналу. Журнал „Авангард", що зібрав коло себе кращі передові сили українського й европейського пролетарського мистецтва, журнал дійсного авангарду культури та його околиць, буде виходити з кінця листопада цього року розміром до 10 друкаркушів книжка.
Головніші мистецтва будуть в цьому журналі ув'язуватись з життям, а насамперед

ЛІТЕРАТУРА, АРХІТЕКТУРА, МУЗИКА, ФОТОГРАФІЯ, МАЛЯРСТВО, КІНО, СКУЛЬПТУРА, ТЕАТР, РАДІОМОВЛЕННЯ, МИСТЕЦТВА ПОБУТОВОЇ РЕЧІ, ОДІЖ, МЕБЛЯ, КНИЖКА, ПОСУД.

Журнал буде гарно зверстаний, оздоблений графикою й репродукціями.
Участь беруть кращі мистці України, Союзу й закордону.
Частина матеріялу міститиметься мовами оригіналу та в паралельних перекладах на одну з світових мов.

Крім того виходитиме щотижнева газета мистецтв

ДОБА КОНСТРУКЦІЙ

Орган авангарду пролеткультури.

Відповідальний редактор періодвидань Авангарду
ВАЛЕРІЯН ПОЛІЩУК

Передплачуйте, чекайте виходу й читайте найкращий журнал—ватажок української пролетарської культури:

А В А Н Г А Р Д

Укрголовліт 1939 Трест „харків-друк" школа друк. діла 2638—2500